

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
ERAÕIGUSE INSTITUUT

Dmitri Koroljov

**LEPPETRAHVI MÄÄRAVATE HANKETINGIMUSTE VASTAVUS
RIIGIHANKEÕIGUSE ÜLDPÕHIMÕTETELE**

Uurimistöö I

Juhendaja

Dr iur Mari Ann Simovart

TARTU

2015

SISUKORD

SISUKORD	2
SISSEJUHATUS	3
I LEPPETRAHVI REGULATSIOONI VASTAVUS LÄBIPAISTVUSE	
PÕHIMÕTTELE	8
1.1. Leppetrahvi määravate tingimuste omavaheline kooskõla.....	8
1.2. Leppetrahvi suuruse selgus.....	11
II LEPPETRAHVI REGULATSIOONI PROPORTSIONAALSUS	16
2.1. Madal leppetrahv	16
2.2. Kõrge leppetrahv	19
KOKKUVÕTE	25
KASUTATUD ALLIKAD	27
PE3IOME.....	34
LISAD.....	37
Lisa 1. Uurimistöö üldkogum ja selle struktuur	38
Lisa 2. Uurimistöö representatiivne valim.....	40

SISSEJUHATUS

Riigihankeõigus on oma olemuselt kombinatsioon era- ja avalikust õigusest. Enne hankelepingu sõlmimist toimuv allub avalik-õiguslikule regulatsioonile¹, s.o riigihangete seadusele² (RHS) ja Euroopa Liidu hankedirektiividele³. Hankemenetluse tulemusel sõlmitud lepingud on eraõiguslikud, seega peavad traditsiooniliselt alluma riigisisesele eraõiguslikule režiimile. Samas ei piirdu hange vaid hankelepingu sõlmimise eelsete suhetega, vaid hõlmab ka hankelepingu täitmise faasi.⁴ Pärast hankelepingu sõlmimist kujundavad hanke eraõiguslike suhete regulatsiooni riigisisese eraõiguse kõrval Euroopa Liidu õiguses kujundatud riigihankeõiguse üldpõhimõtted⁵. Riigihankeõiguse põhimõteteks, mis aitavad saavutada avalike vahendite õiglast, läbipaistvat ja otstarbekat kasutamist, on läbipaistvus ja kontrollitavus, võrdne kohtlemine ning konkurentsi soodustamine (konkurentsi moonutamise keeld).⁶ Samuti nimetavad uued Euroopa Liidu hankedirektiivid ja riigihangete seadus üldpõhimõttena ka proportsionaalsust⁷.

Läbipaistvuse põhimõtte eesmärk on tagada ennekõike, et puuduks oht, et hankija eelistab soosikuid või tegutseb omavoliliselt. Kõik hanke tingimused peavad olema sõnastatud selgelt, täpselt ja ühesõnaliselt.⁸ Läbipaistvus võimaldab konkurentsi ja tagab erapooletust.⁹ Läbipaistvuse põhimõtte tuleneb otseselt Euroopa Liidu asutamislepingu

¹ RKHKo 3-3-1-48-99, p 3; RKHKo 3-3-1-69-00, p 1.

² Riigihangete seadus. – RT I 2007, 15, 76 ... RT I, 29.06.2014, 109.

³ Euroopa parlamendi ja nõukogu direktiiv 2004/18/EÜ, 31. märts 2004, ehitustööde riigihankelepingute, asjade riigihankelepingute ja teenuste riigihankelepingute sõlmimise korra kooskõlastamise kohta. – ELT L 134, 30.04.2004; Euroopa parlamendi ja nõukogu direktiiv 2004/17/EÜ, 31. märts 2004, millega kooskõlastatakse vee-, energeetika-, transpordi- ja postiteenuste sektoris tegutsevate ostjate hankemenetlused. – ELT L 134, 30.04.2004.

⁴ M. A. Simovart. Arvustus. D. Minumets, P. Kulm. Riigihangete õigus. Tallinn: Juura 2014, 592 lk. Juridica, 2014/X, lk 783.

⁵ M. A. Simovart. Lepinguvabaduse piirid riigihankes: Euroopa Liidu hankeõiguse mõju Eesti eraõigusele. *DISSERTATIONES IURIDICAE UNIVERSITATIS TARTUENSIS. Sine loco*: Tartu Ülikooli Kirjastus 2010. lk 9-10.

⁶ M. A. Simovart. Riigihanke üldpõhimõtetest tulenevad hankelepingu sisupiirangud. Juridica, II/2012, lk 83.

⁷ Euroopa parlamendi ja nõukogu direktiiv 2014/23/EL, 26. veebruar 2014, kontsessioonilepingute sõlmimise kohta. – ELT L 94/1, preambula p-d 4, 9, 63, 67, 87, artiklid 3, 26, 36, 38; Euroopa parlamendi ja nõukogu direktiiv 2014/24/EL, 26. veebruar 2014, riigihangete kohta ja direktiivi 2004/18/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta. – ELT L 94/65, preambula p-d 1, 15, 66, 83, 101, 136, artiklid 18, 19, 42, 58; Euroopa parlamendi ja nõukogu direktiiv 2014/25/EL, 26. veebruar 2014, milles käsitletakse vee-, energeetika-, transpordi- ja postiteenuste sektoris tegutsevate üksuste riigihankesid ja millega tunnistatakse kehtetuks direktiiv 2004/17/EÜ. – ELT L 94/243, preambula p-d 2, 18, 75, 106, 140, artiklid 36, 37, 60; RHS § 3 p 3.

⁸ EKo 19.03.2010, T-50/05, *Evropäiki Dynamiki*, p 58.

⁹ EKo 13.04.2010, C-91/08, *Wall AG*, p-d 28.1 ja 36.

artiklites 43 ja 49¹⁰, mis on liikmesriikidele vahetu õigusmõjuga ja siseriiklike õigusnormide suhtes ülimuslikud.¹¹ Läbipaistvuse põhimõtet tuleb järgida mitte ainult hankemenetluse staadiumis, vaid ka hankelepingu täitmisel.¹² Läbipaistvuse ja kontrollitavuse põhimõtte on tihedalt seotud võrdse kohtlemise põhimõttega.¹³

Võrdse kohtlemise põhimõtte eesmärgiks on soodustada ettevõtjatevahelise terve ja tegeliku konkurentsi arengut, tagada läbipaistvus.¹⁴ Võrdse kohtlemise põhimõtte kohaselt peavad kõigile ettevõtjatele olema tagatud võrdsed võimalused ja kehtima samad tingimused.¹⁵ Samaselt läbipaistvuse põhimõttega, ulatub võrdne kohtlemine mitte ainult hankemenetluse läbiviimisele, vaid ka hankelepingu täitmise staadiumile¹⁶, näiteks võib hankelepingu kehtivuse ajal lepingutingimuse eelnevalt ettenägemata muutmine rikkuda nii läbipaistvuse tagamise kohustust kui võrdse kohtlemise põhimõtet.¹⁷

Konkurentsi soodustamine ehk avatud, ausa ja tõelise konkurentsi tagamine kõigis liikmesriikides on peamine eesmärk, millega riigihankeõiguse valdkonda üldse reguleeritakse.¹⁸ Konkurentsi põhimõtte tuleneb riigihankedirektiivide õiguslikust alusest, mis seondub kaupade ja teenuste vaba liikumise ja siseturuga.¹⁹

Proportsionaalsuse põhimõtte on üks Euroopa Ühenduse õiguse üldpõhimõtetest. Selle põhimõtte kohaselt peab kasutatav piirang olema kohane ning vajalik, saavutamaks asjaomaste õigusaktidega taotletavaid legitiimseid eesmärke, ja kui esineb mitu sobivat meetet, tuleb valida kõige leebem ning tekkiv koormis ei tohi olla eesmärgi suhtes ebaproportsionaalne.²⁰

¹⁰ Euroopa Liidu asutamislepingu artiklitele 43 ja 49 vastavad Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklid 49 ja 56, mis käivad asutamisvabaduse ja teenuste vaba liikumise kohta. Euroopa Liidu Leping Euroopa Liidu toimimise leping Konsolideeritud versioonid. Tallinn: Juura 2010. lk 62-65.

¹¹ EKo 13.04.2010, C-91/08, *Wall AG*, p-d 68-71.

¹² M. A. Simovart. *Op. cit.* (viide 5). lk 9-10; EKo 19.06.2008, C-454/06, *pressetext*, p-d 34-37 ja 59; EKo 29.04.2004, C-496/99, *Succhi di frutta*, p 115; EKo 12.12.2002, C-470/99, *Universale-Bau AG*, punkt 93.

¹³ EKo 19.03.2010, T-50/05, *Evropäiki Dynamiki*, p 60.

¹⁴ *Ibid.* p-d 56-57.

¹⁵ EKo 03.03.2005, C-21/03, *Fabicom SA*, p 29.

¹⁶ EKo 29.04.2004, C-496/99, *Succhi di frutta*, p 115; EKo 12.12.2002, C-470/99, *Universale-Bau AG*, punkt 93.

¹⁷ EKo 19.06.2008, C-454/06, *pressetext*, p-d 59-62.

¹⁸ *Ibid.* p 31; K. Saar. Kas riigihangete reeglid põhjustavad konkurentsimoonutusi? Hankemenetluse otsuste vaidlustamise probleemid. *Juridica*, VI/2014. lk 423; T. Ojasalu. Euroopa Ühenduse riigihankeõigus: konkurentsi tagamise põhimõtte. *Juridica*, 2007/VIII. lk 564.

¹⁹ EKo 07.10.2004, C-247/02, *Sintesi SpA*, kohtujurist Stix-Hackli ettepanek, p-d 29-30.

²⁰ EKo 13.11.1990, C-311/88, *The Queen*.

Seega on kõik riigihankeõiguse nimetatud põhimõtted omavahel tihedalt seotud²¹, kohustuslikud hankijatele rakendamiseks²² ja suunatud ühisele eesmärgile – tagada avatud, aus ja tõeline konkurents²³. Riigihankeõiguse põhimõtete kohaldamise kohustuslikkus ei piirdu ainult hankemenetluse läbiviimisega, kuid ulatub ka hankelepingu täitmise staadiumile. Seega peavad hankelepingu tingimused olema sisustatud arvestades piiranguid, mis tulenevad nimetatud põhimõtetest.²⁴

Hankelepingu üheks võimalikuks tingimuseks on leppetrahvi kohaldamine hankija poolt. Leppetrahv on eraõiguslik (võlaõiguslik) instituut, mille kohaldamine reguleeritakse võlaõigusseaduse²⁵ (VÕS) §-dega 158-163. Hankelepingutes peab leppetrahvide sisustamine ja kohaldamine vastama riigihankeõiguse üldpõhimõtetele. Nimelt peab hankelepingus leppetrahvidega seotud regulatsioon olema selge, läbipaistev, kontrollitav, asjakohane, põhjendatud²⁶ ja kooskõlas hanke eesmärgiga²⁷.

Käesoleva uurimistöö eesmärk on kaardistada riigihankelepingutes leppetrahvidega seotud regulatsioonide sisustamist, tuvastada kõige sagedasemad vastuolud riigihankeõiguse üldpõhimõtetega ning anda soovitusi leppetrahvi regulatsiooni riigihankeõiguse üldpõhimõtetega kooskõlaliseks sisustamiseks ja kõige sagedasemate rikkumiste vältimiseks.

Uurimistöö eesmärgi saavutamiseks analüüsitakse riigihangete registri²⁸ vahendusel ajavahemikus 01.02.2014.-28.02.2015. a algatatud hanked ja nende hankelepingute eelnõusid. Analüüsile kuuluvate hangete valikul kasutatakse representatiivset ehk esindatavat valimit, arvestades hangete struktuurist tulenevaid iseärasusi. Nimetatud ajavahemikus oli riigihangete registri vahendusel algatatud 10 429 hanget. Arvestades 10%

²¹ EKo 19.03.2010, T-50/05, *Evropäiki Dynamiki*, p-d 57 ja 60; EKo 11.12.2014, C-440/13, *Croce Amica One Italia Srl*, p 33; EKo 13.12.2013, *European Dynamics Luksemburg SA*, T-165/12 p 47.

²² EKo 13.04.2010, C-91/08, *Wall AG*, p-d 49-60.

²³ EKo 19.06.2008, C-454/06, *pressetext*, p 31.

²⁴ M. A. Simovart. *Op. cit.* (viide 5), lk 27; M. A. Simovart. *Op. cit.* (viide 6).

²⁵ Võlaõigusseadus. – RT I 2001, 81, 487 ... RT I, 29.06.2014, 109.

²⁶ Riigihangete vaidlustuskomisjoni (VaKo) otsus vaidlustuses 214-14/154639; VaKo otsus vaidlustuses 279-13/148288; VaKo otsus vaidlustuses 187-13/144900; VaKo otsus vaidlustuses 112-12/133895; VaKo otsus vaidlustuses 14-12/128888.

²⁷ VaKo otsus vaidlustuses 214-13/145353, p 21.

²⁸ E-riigihangete keskkond, <http://riigihanked.rik.ee>, 18.03.2015.

veapiiri ja 95% usaldusnivood, kuulub analüüsile vähemalt 95 hankelepingu eelnõud - ümardatult 100 hanget²⁹ (vt Lisa 1 ja 2).

Uurimistöö olulisus seisneb selles, et hankijal on riigihanke eesmärgi saavutamiseks oluline sisustada hankelepingu tingimusi, muuhulgas leppetrahvide kohaldamisega seotud lepingu sätteid kooskõlas riigihankeõiguse üldpõhimõtetega. Teiselt poolt on ettevõtjale hankelepingu eelnõus oleva leppetrahvi regulatsiooniga mittenõustumise korral üldjuhul vaja tõendada regulatsiooni vastuolulisust riigihankeõiguse üldpõhimõtetega. Nimelt tuleb ettevõtjal tõendada, et hankelepingu eelnõus sisustatud leppetrahvi kohaldamise kohta käivad sätted on vastuolus riigihangete seaduse §-s 3 sätestatuga. Vastasel korral võib vaidlustus osutada nurjunuks, kuna riigihangete vaidlustuskomisjon on riigihangete seaduse § 117 lg 1 kohaselt pädev kontrollima hankemenetluse tingimuste vastavust üksnes riigihangete seaduses sätestatud nõuetele.

Uurimistöö on vajalik ja aktuaalne, kuna hankelepingutes leppetrahvi instituudi kasutamine on laialt levinud – ligikaudu 87% uuritud hangetes sisaldub leppetrahvide kohaldamisega seotud regulatsioon. Paljud riigihangete vaidlustuskomisjoni otsused puudutavad leppetrahvide riigihankeõigusele vastavuse küsimust, eelkõige käsitletakse leppetrahvide vastavuse küsimust vaidlustuskomisjoni (VaKo) otsustes vaidlustes 214-14/154639, 112-12/133895, 279-13/148288, 187-13/144900, 14-12/128888. Samas puuduvad uurimistöö kirjutamise hetkel vähemalt eestikeelsetes hankelepingutes leppetrahvide sisustamist puudutavad teadustööd peale M. A. Simovardi doktoritöö ja artiklite ajakirjas *Juridica*, kus ei ole aga leppetrahvide sisustamise vastavus riigihankeõiguse üldpõhimõtetele peateemaks.

Lähtudes püstitatud eesmärgist on uurimistöö jagatud kaheks põhiosaks vastavalt uurimistöö käigus tuvastatud rikkumiste iseloomule. Esimeses osas on toodud näited leppetrahvide regulatsiooni läbipaistvuse ja kontrollitavuse põhimõtetele mittevastavuse kohta. Seda eelkõige juhtudel, kui leppetrahvi regulatsioon on vastuoluline. Näiteks lepingus on kaks teineteist välistavat leppetrahvi kohta käivat lepingusätet, regulatsioon on äärmiselt ebaselge, ei ole arusaadav kohaldamisele kuuluva leppetrahvi summa või leppetrahvi regulatsioon on sõnastatud nii, et jääb arusaamatuks, kas leppetrahvi kohaldatakse või jäetakse üldse kohaldamata. Teises osas on toodud näited leppetrahvide

²⁹ Valimi mahu saamiseks on kasutatud valimi mahu kaks kalkulaatorit: Saaremaa Ühisgümnaasiumi veebileht, http://syg.edu.ee/oppematerjalid/uurimistood_referaadid/valimimaht.html; *Creative Research Systems* veebileht, <http://www.surveysystem.com/sscalc.htm>. 18.05.2015.

regulatsiooni mittevastavuse kohta proportsionaalsuse põhimõttele. Siin tulevad kõne alla juhtumid, kui leppetrahv on niivõrd kõrge või madal, et see takistab või teeb võimatuks leppetrahvi instituudi peamiste funktsioonide täitmist, s.o surve- ja õiguskaitsevahendi funktsiooni.

Uurimistöö on empiiriline iseloom. Selle peamiseks meetoditeks on andmekogumine ja -töötlus, võrdlemine ning analüüs. Töö kirjutamisel on peamiseks kasutatavateks teoreetilisteks allikateks Mari Ann Simovardi doktoritöö „Lepinguvabaduse piirid riigihankes: Euroopa Liidu õiguse mõju Eesti eraõigusele“ ning nimetatud doktoritööga seotud õigusteaduse ajakirjas *Juridica* ilmunud artiklid „Riigihankelepingu muutmise vabadus hanke üldpõhimõtete valduses“ ja „Riigihankelepingu ebamõistlike tüüptingimuste tühisus kui ebaõiglaste lepingutingimuste regulatsiooni näide“, riigihankeõiguse üldpõhimõtete sisu ja kohaldamist seletavad Euroopa Kohtu otsused, eelkõige EKo 19.03.2010, T-50/05, *Evropäiki Dynamiki*; EKo 19.06.2008, C-454/06, *pressetext*; EKo 03.03.2005, C-21/03, *Fabricom SA*; EKo 13.04.2010, C-91/08, *Wall AG*; EKo 29.04.2004, C-496/99, *Succhi di frutta* ja teised. Samuti on uurimistöö kirjutamisel allikatena kasutatud siseriikliku riigihangete vaidlustuskomisjoni otsused, mis käsitlevad leppetrahvide sisustamise vastavust riigihankeõiguse üldpõhimõtetele, eelkõige otsused 214-14/154639, 279-13/148288, 187-13/144900, 112-12/133895, 14-12/128888 ja 214-13/145353.

I LEPPETRAHVI REGULATSIOONI VASTAVUS LÄBIPAISTVUSE PÕHIMÕTTELE

Leppetrahvi regulatsioon vastab riigihankeõiguse üldpõhimõtetele muuhulgas siis, kui see on selge, läbipaistev ja kontrollitav.³⁰ Kui regulatsiooni kohaldamise alused on vastuolulised, näiteks üksteist välistavad või ebamäärased, on põhjust kahelda regulatsiooni vastavuses riigihankeõiguse üldpõhimõtetele.

1.1. Leppetrahvi määravate tingimuste omavaheline kooskõla

Kui hanke lepingu eelnõus on tegemist leppetrahvi kohaldamise vastuolulise regulatsiooniga, nt kui lepingus on kaks teineteist välistavat leppetrahvi kohta käivat lepingupunkti, siis on tegemist vastuoluga riigihankeõiguse üldpõhimõtetega, eelkõige läbipaistvusega ja kontrollitavusega. VaKo on oma otsuse vaidlustuses 12-14/128888³¹ punktis 12.4. leidnud, et *„on ebamõistlik eeldada, et ühe võimaliku rikkumise eest saab hankija kohaldada erinevatel alustel kahte erinevat leppetrahvi /.../, sanktsioonid ja nende kohaldamine ei ole läbipaistev“*. Sama seisukohta saab tuletada ka VaKo otsusest vaidlustuses 214-14/154639³², mille punkti 9.1. kohaselt *„on leppetrahvi kui sanktsiooni kohaldamise ebaselgus vastuolus riigihanke üldpõhimõtetega, eelkõige läbipaistvuse ja kontrollitavuse põhimõttega“*.

Uurimistöö käigus analüüsitud AS-i Eesti Teed poolt välja kuulutatud hanke (viitenumber 159518: emulsioonimahutiga täishaagise ostmine, asjad, avatud hankemenetlus) hankelepingu eelnõu punkti 2.5. kohaselt on hankijal õigus nõuda müüjalt lepingus sätestatud kohustuste ja tingimuste rikkumisel leppetrahvi 70 eurot päevas iga nõuetekohase täitmise viivitatud päeva eest. Samas sätestab hankelepingu eelnõu punkt 4.7, et lepingule vastava kauba tarne täitmise viivitamise korral on hankijal õigus nõuda müüjalt viivist 0,1% kauba maksumusest iga viivitatud kalendripäeva eest.

Tarnetähtajast kinnipidamine ehk täitmine õigel ajal on VÕS § 76 lg 3 kohaselt võlasuhtest tulenev kohustus. Nimelt loetakse kohustus kohaselt täidetuks siis, kui see on täidetud õigel ajal. Kõnesoleva lepingu eelnõu kohaselt ei ole selge, mis sätet kohaldab hankija juhul, kui müüja ei pea tarnetähtajast kinni: kas kohaldamisele kuulub punkt 2.5 ehk

³⁰ RHS § 3 p 2; EKo 19.03.2010, T-50/05, *Evropäiki Dynamiki*, p 58.

³¹ VaKo otsus vaidlustuses 12-14/128888, p 12.4.

³² VaKo otsus vaidlustuses 214-14/154639, p 9.1.

rakendatakse leppetrahvi summas 70 eurot iga nõuetekohase täitmisega viivitatud päeva eest või punkt 4.7, mille kohaselt on tarne täitmisega viivitamise korral leppetrahv (lepingus nimetatud viiviseks) 0,1% kauba maksumusest iga viivitatud kalendripäeva eest.

Nimetatud hanke puhul on tegemist avatud hankemenetlusega, hanke eeldatav maksumus ei ole riigihangete registri kaudu avalikustatud. Arvestades RHS § 15 lg 1 p-st 2 tulenevat riigihanke piirmäära asjade hankelepingu puhul, on võimalik eeldada, et hankelepingu maksumus on vähemalt 40 000 eurot. Kohaldades hankelepingu punkti 4.7, oleks vastava kauba tarne täitmisega viivitamise korral võimalik nõuda leppetrahvi summas 40 eurot iga viivitatud päeva eest. Vahe punktis 2.5 toodud leppetrahvi määraga oleks ligikaudu 57%, mis on uurimistöö autori arvamusel märkimisväärne.

Samas tuleb pöörata tähelepanu asjaolule, et punktis 4.7 nimetas hankija leppetrahvi viiviseks. Viivis on VÕS § 113 lg 1 kohaselt õiguskaitsevahend, mida kohaldatakse rahalise kohustuse täitmisega viivitamise korral. Viivis ja leppetrahv on sarnased võlaõiguslikud instituudid, kuid nende üksteisest piiritlemine on praktiliselt oluline: leppetrahvi nõude saab esitada üksnes tulenevalt lepingust ja lepingu alusel; viivist saab nõuda sõltumata sellest, kas pooled on viivises kokku leppinud või mitte.³³ Samas saab viivist kohadada üksnes rahalise kohustuse rikkumise puhul. Käesoleval juhul on tegemist kauba tarnimise ehk mitterahalise kohustusega ning seetõttu kuuluvad kohaldamisele leppetrahvi instituudi kohta käivad sätted vastavalt VÕS § 158 lg-le 1. Seega tuleb hankelepingu projekti punktis 4.7 nimetatud viivist lugeda leppetrahviks.

Samuti võib eksisteerida olukord, kus hankeleping sisaldab endas kahte teineteist välistavat regulatsiooni, mis ei ole otseselt leppetrahviga seotud, kuid kaudselt mõjutavad selle rakendamist. Näiteks sätestab VÕS § 160, et kohustuse rikkumise vabandatavuse korral ei või leppetrahvi nõuda, kui lepinguga ei ole ette nähtud teisiti. VÕS § 103 lg 2 kohaselt on kohustuse rikkumine vabandatav, kui võlgnik rikkus kohustust vääramatu jõu tõttu. Samas on VÕS § 160 dispositiivne säte ehk pooled võivad leppetrahvi kohaldamises teisiti kokku leppida, näiteks kasutades vastutusstandardiks süü põhimõtet ehk kitsendades lepingupoole vastutusala – leppetrahvi rakendatakse siis, kui lepingu rikkumine on tahtlik, hooletuse või raske hooletuse tõttu, VÕS § 104.

³³ P. Varul jt (koost). Võlaõiguseseadus I. Komm vlj. Tallinn: Juura 2006. lk 539.

Uurimistöös analüüsitud Keskkonnainspektsiooni poolt väljakuulutatud hanke (viitenumber 156595: kontorivorm, asjad, avatud hankemenetlus) punkti 10.1 kohaselt vastutavad pooled lepingust tulenevate rikkumise eest, kui rikkumine on põhjustatud süüliselt. Sama lepingu eelnõu punkti 12.1 järgi ei vastuta pooled lepingust tulenevate kohustuste mittetäitmise või mittenõuetekohase täitmise eest, kui selle põhjuseks oli vääramatud jõud. Lepingu punkti 10.2 kohaselt juhul, kui töövõtja viivitab kauba üleandmisega üle kokkulepitud tähtaja, on tellijal õigus nõuda leppetrahvi tasumist, mille suurus on null koma kaks protsenti (0,2%) lepingu kohaselt töövõtjale makstavast tasust iga kauba üleandmisega viivitatud kalendripäeva eest, kuid kokku mitte rohkem kui 10% töövõtjale makstavast tasust. Tellijal on õigus nõuda leppetrahvi tasumist ka aja eest, mil töövõtja teeb kaubas parandusi tulenevalt tellija pretensioonidest. Töövõtjapoolne makse loetakse teostatuks raha laekumisest töövõtja pangakontole.

Kõnesoleval juhul on lepingus sätestatud kaks teineteist välistavat vastutusstandardit: vastutus rikkumise vabandatavuse korral (VÕS § 103: üldine garantiivastutus) ja vastutus süü puhul (VÕS § 104). Põhimõtteliselt kehtib VÕS § 104 erinormina (*lex specialis*) VÕS § 103 suhtes ning omab tähendust nende võlasuhete puhul, mille rikkumise puhuks süüline vastutus on kokku lepitud või tuleneb seadusest. Lepingupoole vastutust võib kokkuleppel piirata ehk muuta seadusest tuleneva garantiivastutuse süüliseks vastutuseks.³⁴ Nimetatud lepingu puhul ei ole täiel määral mõistev, milline vastutusstandard tuleb kohaldamisele lepingu punktis 10.2 sätestatud leppetrahvi rakendamisel. Taoliste lepingutingimuste vastuolulisus toob endaga kaasa ebaselguse. Ilmne ebaselgus hankelepingu sättes on vastuolus riigihankeõiguse üldpõhimõtetega, eelkõige läbipaistvuse ja kontrollitavusega.

Samas tuleb nentida, et nii esimese (Aktsiaseltsi Eesti Teed) kui teise (Keskkonnainspektsiooni) hankelepingu korral, võib nimetatud vastuolulisuse lahendada rakendades võlaõiguslikku tüüptingimuste kohta käivat regulatsiooni. Arvestades Keskkonnainspektsiooni ja Aktsiaseltsi Eesti Teed poolt välja valitud hankemenetluse liiki (avatud hankemenetlus), võib jõuda järelduseni, et tegemist on tüüptingimustel sõlmitavate hankelepingutega: pakkuja saab mõjutada ainuüksi neid lepingutingimusi, mis sisalduvad pakumuses ja mis võivad piirduda ainult lepinguhinnaga.³⁵ Tõenäoliselt on Keskkonnainspektsiooni lepingu punktide 10.1 ja 12.1 ja Aktsiaseltsi Eesti Teed lepingu punktide 2.5 ja 4.7 puhul tegemist tüüptingimustega ning tüüptingimuse kasutajaks on

³⁴ *Ibid.* lk 330-331.

³⁵ M. A. Simovart. Riigihankelepingu ebamõistlike tüüptingimuste tühisus kui ebaõiglaste lepingutingimuste regulatsiooni näide. *Juridica*, I/2008. lk 33.

hankija vastavalt VÕS § 35 lg-le 1. VÕS § 39 lg 1 teise lause kohaselt tuleb kahtluse korral tüüptingimust tõlgendada tingimuse kasutaja ehk hankija kahjuks.

Sellisel juhul, tuginedes tsiviilseadustiku üldosa seaduse³⁶ §-st 4 tulenevale analoogiale, kuuluks kohaldamisele pakkuja jaoks soodsam säte ehk Keskkonnainspektsiooni lepingu puhul punkt 10.1, mille kohaselt vastutaks pakkuja lepingust tuleneva rikkumise eest ainult siis, kui rikkumine oleks põhjustatud süüliselt. Juhul, kui lepingu rikkumise põhjustaks Keskkonnainspektsioon, siis kuuluks kohaldamisele punkt 12.1, mille kohaselt vastutab pool lepingulise kohustuse rikkumise eest vabandatavuse puudumise korral. Aktsiaseltsi Eesti Teed lepingu eelnõu puhul oleks kehtiv see leppetrahvi kohta käiv lepingu punkt, mis oleks lepingu teisele poolele majanduslikult soodsam ehk see, mis on rahalise nõude poolest pehmem.

Samas ei mõjuta tüüptingimuste sätete kohaldamise võimalikkus asjaolu, et nimetatud lepingute punktid on sisustatud vastuolus riigihankeõiguse üldpõhimõtetega. Keskkonnainspektsiooni lepingu riigihankeõiguse üldpõhimõtetega kooskõlla viimiseks leppetrahvide kohaldamise osas, tuleks hankijal muuta hankelingu eelnõu, eemaldades kas punkti 10.1 või 12.1. Aktsiaseltsile Eesti Teed lepingu riigihankeõiguse üldpõhimõtetega kooskõlla viimiseks leppetrahvide kohaldamise osas, tuleks lepingust eemaldada kas punkt 2.5 või 4.7.

1.2. Leppetrahvi suuruse selgus

Leppetrahvide kohta käivad tingimused on vastuolus riigihankeõiguse üldpõhimõtetega muu hulgas juhtudel, kui lepingutingimus on ebaselgelt sõnastatud, leppetrahvi suurus on määramata, leppetrahvi instituudi kohaldamine jääb segaseks ja ebaselgeks, hankija on sidunud leppetrahvi suuruse avaldamata andmetega, näiteks hanke eeldatava maksumusega ja see on riigihangete registris avalikustamata. Samas on leppetrahvi määravad tingimused vastuolus üldpõhimõtetega juhul, kui hankija kasutab seaduses ja lepingus määratlemata mõisteid ja jätab mõiste lepingu tasemel sisustamata.

Detailsete reeglite selgesõnaline väljendamine teenib läbipaistvuse ja võrdse kohtlemise põhimõtet. Sellega tagatakse potentsiaalsetele pakkujatele adekvaatsel tasemel avalikustatus, mis võimaldab kontrollida erapooletust ja konkurentsi³⁷. Nimelt peavad kõik

³⁶ Tsiviilseadustiku üldosa seadus. RT I 2002, 35, 216 ... RT I, 29.06.2014, 109.

³⁷ EKo 13.04.2010, C-91/08, *Wall AG*, p-d 28.1 ja 36.

hankemenetluse tingimused ja eeskirjad olema hanketeates või hankedokumentides sõnastatud selgelt, täpselt ja ühemõtteliselt, kogu asjakohane teave hanketeate või hankedokumentide mõistmise huvides olema nii varakult kui võimalik kõigile hankelepingu sõlmimise menetluses osalevatele ettevõtjatele kättesaadavaks tehtud nii, et võimaldaks kõigil piisavalt informeeritud ja mõistlikult tähelepanelikel pakkujatel mõista selle täpset ulatust ja sellest ühtemoodi aru saada /.../.³⁸

Näiteks leppetrahvi kohaldamist puudutava lepingupunkti muutmise reservatsiooni jätmine ilma muutmise selgesõnaliste reegliteta, ei võimalda pakkujaid piisavalt informeerida lepingu kõigist tingimustest ning ei ole ennetavalt kontrollitav ja seega vastuolus riigihankeõiguse üldpõhimõtetega.

Uurimistöö käigus analüüsitud Päästeameti poolt välja kuulutatud hanke (viitenumber 159549: konteinerite hoolduse ja remondi tellimine, teenused, lihtmenetlus) lepingu eelnõu punkti 7.8 kohaselt võivad pooled kokkuleppel leppetrahvi, viivise või kahju hüvitamise nõuet vähendada ja nõude asemel leppida kokku täiendavalt tehtavates muudes kohustustes.

Sisuliselt on Päästeameti lepingu punkti 7.8 puhul tegemist ühe hanke raames uue kokkuleppe saavutamise ehk hankelepingu muutmise võimalusega. Nimetatud lepingus puuduvad täielikult punkti 7.8 kohase uue kokkuleppe sõlmimise alused ja kord. Euroopa Kohtu praktikast tuleneb, et juhul kui hankija soovib säilitada võimaluse pärast pakkumise võitja väljaselgitamist hanke tingimusi muuta, tuleb selline võimalus koos vastavate detailsete reeglitega pakkumiskutse dokumentides selgesõnaliselt ette näha³⁹.

Antud juhul on Päästeamet jätnud endale kui hankijale hankelepingu täitmisel lepingu muutmise võimaluse, selle detailsete reeglitega sõnastamata. Seega on lepingu punkt 7.8 vastuolus riigihankeõiguse üldpõhimõtetega, eelkõige läbipaistvuse, kontrollitavuse, samuti ka võrdse kohtlemise põhimõttega.

Päästeameti hankelepingus lepingu muutmise riigihankeõiguse üldpõhimõtetega vastuolus oleva reservatsiooni jätmine mõjutab otseselt ka leppetrahvi institudi kohaldamist. Nimelt jääb arusaamatuks, kas pakkujal või lepingupoolel tuleb arvestada asjaoluga, et tema

³⁸ EKo 19.03.2010, T-50/05, *Evropäiki Dynamiki*, p-d 58- 59.

³⁹ EKo 29.04.2004, C-496/99, *Succhi di frutta*, p 118. Samas tuleb meele pidada, et mitte igasugune muutmine ei ole lubatav, vt lähemalt EKo 13.04.2010, C-91/08, *Wall AG*, p-d 37, 38, 43, 72.1.

suhtes rakendatakse leppetrahve (sanktsioone) või on tal õigus loota potentsiaalse leppetrahvi summa vähendamisele ja täiendavate kohustuste täitmisel kokkuleppe saavutamisele.

Analoogselt eelnevalt kirjeldatud hankelepingu eelnõuga, on Mittetulundusühingu Jägala Jõe Hüvanguks poolt välja kuulutatud hanke (viitenumber 159020: Vana-Veski (Puiatu) paisu kujundamine kalapääsuks, ehitustööde projekteerimine, teenused, lihthange) hankelepingu eelnõu punktides 9.3 ja 9.4 sätestatu vastuolus riigihankeõiguse üldpõhimõtetega.

Hankelepingu eelnõu punktis 9.3 on sätestatud hankija õigus nõuda leppetrahvi tasumist 0,3% lepingu hinnast juhul, kui töövõtja ei täida võetud kohustusi sätestatud tähtajaks. Punkti 9.4 kohaselt võib tähtaega korrigeerida poolte kokkuleppel kirjaliku protokolliga. Lepingus ei ole lahti kirjutatud tähtaja korrigeerimist tingivad asjaolud ja korrigeerimise kord. Tähtaegade korrigeerimine mõjutab otseselt leppetrahvi tasumise kohustust ehk leppetrahvi kui sanktsiooni kohaldamist või kohaldamata jätmist.

Päästeameti hankelepingu riigihankeõiguse üldpõhimõtetega kooskõlla viimiseks tuleks hankijatele lepingust punkt 7.8 eemaldada või sisustada leping detailse ja selgesõnalise korraga leppetrahvi, viivise või kahju hüvitamise nõude vähendamise ja täiendavate kohustustega asendamise kohta. Mittetulundusühingu Jägala Jõe Hüvanguks hankelepingu riigihankeõiguse üldpõhimõtetega kooskõlla viimiseks tuleks lepingu punkt 9.4 kas eemaldada või analoogselt eelneva hankelepingu kohta käiva soovitusel sisustada hankeleping ühetähenduslike, selgesõnaliste ja detailsete sätetega punktis 9.4 nimetatud tähtaegade korrigeerimise kohta.

AS-i Hoolekandeteenused poolt välja kuulutatud hanke (viitenumber 156133: erinevad toiduained AS-i Hoolekandeteenused kodudele, asjad, avatud hankemenetlus) hankelepingu eelnõu punkti 6.4. kohaselt on hankijal õigus nõuda tarnijalt leppetrahvi viis protsenti lepingu eeldatavast maksumusest ja/või kirjaliku avaldusega leping üles öelda juhul, kui tarnija rikub lepingus sätestatud tähtaegu rohkem kui viiel korral või kahel järjestikusel korral või kestvusega üle ühe nädala või kui tarnija rikub punktis 6.3. sätestatud kohustusi, mida käsitlevad pooled olulise rikkumisena.

Lepingu punkti 6.4 kohaselt on nõutava leppetrahvi suuruseks 5% *lepingu eeldatavast maksumusest*. Nimetatud hanke üldandmete kohaselt ei ole hanke eeldatav maksumus vähemalt riigihangete registri kaudu avalikustatud. Registris on avalikustatud juba sõlmitud hankelepingu maksumus, milleks on 116 692,46 eurot, kuid hankelepingu maksumus ei ole hanke eeldatav maksumus. Seega jääb arusaamatuks, millisest summast lähtuda kohaldamisele kuuluva leppetrahvi arvutamisel. Seega on nimetatud lepingus sätestatud leppetrahv RHS § 31 lg 2 p 3 kohaselt hanketingimus ebaselge ja ei ole sisuliselt läbipaistev ja kontrollitav. Uurimistöö autor on seisukohal, et taolisel juhul ei ole leppetrahvi kohaldamine võimalik.

Samas saab AS-i Hoolekandeteenused hankelepingu punkti 6.4 vähemalt *prima facie* tõlgendada kooskõlas tüüptingimuste kohta käivate sätetega. Nimelt saab lepingu punkti 6.4 jagada VÕS § 39 lg 2 teise lause kohaselt mitmeks üksteisest sõltumatuks osaks: a) leppetrahvi nõudmine; b) lepingu ülesütlemine; c) leppetrahvi nõue ja lepingu ülesütlemine. VÕS § 39 lg 2 kohaldamisel jääb kehtima üksnes üks võimalik alternatiiv (b), mille järgi saab punktis 6.4 nimetatud eelduste täitmisel lepingu üles öelda (nn *blue pencil test*⁴⁰), muud võimalused, mis on seotud leppetrahvi rakendamisega ehk võimalused a ja c jäävad hankelepingust välja. Samas tuleb nentida, et VÕS § 39 lg 2 kohaldamise võimalus ei muuda punkti 6.4 sisustamist riigihankeõiguse üldpõhimõtetele vastavaks.

AS-i Hoolekandeteenused poolt välja kuulutatud hankes hankelepingu eelnõu punktiga 6.4 täiesti sama sätet on kasutatud ka Tartu Vangla poolt hanke (viitenumber: 155661, kartul, asjad, lihthange) hankelepingu eelnõus (punkt 7.4.). samuti ei olnud Tartu Vangla poolt korraldatavas hankes eeldatav maksumus avalikustatud.

Nii AS-i Hoolekandeteenused kui Tartu Vangla hankelepingu riigihankeõiguse üldpõhimõtetega kooskõlla viimiseks leppetrahvide kohta käivate sätete osas, tuleks hankijal avalikustada hanke eeldatav maksumus riigihangete registri kaudu või siduma leppetrahvi muu teise arvuga, nt sõlmitava hankelepingu hinnaga või määrata leppetrahv kindla summana.

Uurimistöö autori hinnangul on hankija poolt lepingutes leppetrahvide osas määratlemata mõistete kasutamine, nt väheoluline rikkumine, muu rikkumine, jättes neid sisustamata, vastuolus riigihankeõiguse üldpõhimõtetega, eelkõige kontrollitavuse ja läbipaistvusega.

⁴⁰ I. Kull jt. Võlaõigus I Üldosa. Tallinn: Juura 2004. lk 136.

MTÜ Vedelä Kalapääs välja kuulutatud hanke (viitenumber: 158890, Vedelä kalapääsu rajamise projekteerimis-ehitustööd, lihtmenetlus, ehitustööd) hankelingu eelnõu punkti 12.4 kohaselt töövõtja poolt lepingust ja/või töö iseloomust tuleneva vähem olulise kohustuse igakordsel rikkumisel, on tellijal õigus nõuda leppetrahvi 50 eurot ja muu kohustuse igakordsel rikkumisel 500 eurot. Hankijal on jäänud antud lepingu puhul mõistete "vähem oluline kohustus" ja "muu kohustus" sisu määratlemata. Samal ajal on muu kohustuse ja vähem olulise kohustuse leppetrahvi summade vahe kümnekordne. Lepingu punkti 12.4 puhul jääb arusaamatuks, millise rikkumise puhul rakendatakse töövõtja suhtes leppetrahvi summas 50 ja millise rikkumise puhul 500 eurot. Seega on lepingu punkt 12.4 riigihankeõiguse üldpõhimõtetega vastuolus, eelkõige läbipaistvuse ja kontrollitavusega.

MTÜ Vedelä Kalapääs hankelingu riigihankeõiguse üldpõhimõtetega kooskõlla viimiseks tuleks hankijale sisustada mõisteid "vähem oluline kohustus" ja "muu kohustus" või loobuda nimetatud mõistete kasutamisest.

Ülalpool toodud näidete põhjal on uurimistöö autor jõudnud järelduseni, et leppetrahvide kohta käivad tingimused vastavad riigihankeõiguse üldpõhimõtetele ainult siis, kui need on mõistlikult ühemõttelised, selged, detailsed ning teiste lepingusätete ja hanke üldinformatsiooniga kooskõlas. Igasugune ebaselgus, vastuolulisus leppetrahvi summas, kohaldamise korras või kohaldamise korra puudumine, samuti teiste leppetrahvi instituti otseselt või kaudselt mõjutavate hankelingu tingimuste vastuolulisus või ebaselgus on riigihankeõiguse üldpõhimõtetega vastuolus ja toob kaasa kas hankelingu muutmise vajaduse või sätte tühisuse. Paljudel juhtudel on võimalik lahendada lepingutingimuse vastuolulisust tüüptingimuste kohta käivate võlaõigusseaduse sätete abil, näiteks AS-i Hoolekandekeskus, Keskkonnainspektsiooni ja AS-i Eesti Teed lepingute korral. Samas ei tee tüüptingimuste kohta käivate sätete kohaldamise võimalus lepingutingimusi riigihankeõiguse üldpõhimõtetele vastavateks ning nende üldpõhimõtetele vastav sisustamise vajadus jääb alles. Hankelingu muutmist riigihankeõiguse üldpõhimõtetele vastavaks saab saavutada, kas ühe või teise hankelingu punkti eemaldamisega, lepingupunkti täiendamisega või lisades hankelepingusse uusi lepingupunkte, mis muudavad leppetrahvi kohaldamise regulatsiooni selgeks, täpseks, ühemõtteliseks ja teiste lepingu sätetega harmooniliseks.

II LEPPETRAHVI REGULATSIOONI PROPORTSIONAALSUS

Proportsionaalsus ja erinevate huvide tasakaalustamine on üldiseks põhimõtteks kogu õiguses⁴¹, seega muu hulgas riigihankeõiguses. RHS § 3 p 3 järgi peavad kõik hankija poolt isikutele seatavad piirangud ja kriteeriumid olema riigihanke eesmärgi suhtes proportsionaalsed, asjakohased ja põhjendatud. Sellest tulenevalt peab ka hankelepingsus leppetrahvi regulatsioon olema sisustatud lähtudes riigihanke eesmärgist ehk peab olema riigihanke eesmärgi suhtes proportsionaalne, asjakohane ja põhjendatud.

Riigihangete vaidlustuskomisjon on leidnud, et tingimus on vastav ja proportsionaalne, kui see on kohane ja vajalik.⁴² Tingimus on kohane ehk sobiv, kui soodustab eesmärgi saavutamist (riigihangete puhul järelikult hanke eesmärgi saavutamist). Vajalik on tingimus siis, kui eesmärki ei ole võimalik saavutada mõne teise, kuid isikut (antud juhul pakkuja, lepingu teist poolt) vähem koormava abinõuga (antud juhul tingimusega), mis on vähemalt sama efektiivne kui esimene.⁴³ Proportsionaalsuse kolmanda komponendina nimetatakse mõõdukust, mis tähendab, et taotletava eesmärgi tähtsus peab vastama piiramise (tingimuse) intensiivsusele. Mõõdukus nõuab erinevate väärtuste kaalumist.⁴⁴ Seega ei piisa ainult eesmärgi olemasolust ning piirang (tingimus) peab olema sobilik, vajalik ja mõõdukas⁴⁵ ja ainult läbides selle kolmeastmelise testi (sobivus, vajalikkus ja mõõdukus), vastab tingimus proportsionaalsuse põhimõttele.

2.1. Madal leppetrahv

Uurimistöö autor on seisukohal, et leppetrahvi ebaproportsionaalne suurus riigihanke eeldatava maksumuse või hanke eesmärgi suhtes on vastuolus riigihankeõiguse üldpõhimõtetega, eelkõige proportsionaalsuse ja konkurentsi soodustamise põhimõtetega.

Ilmselt väikese suurusega leppetrahv ei motiveeri lepingu teist poolt täitma hankelepingsuga endale võetud kohustusi. Leppetrahvi esmaseks funktsiooniks on survefunktsioon, et tagada lepinguliste kohustuste täitmine ja tulevikus võimalike lepingurikkumiste vältimine.⁴⁶ Seega, kui leppetrahvi suurus on hanke eesmärgi või

⁴¹ T. Annus. Riigiõigus. Tallinn: Juura 2006. lk 247.

⁴² VaKo otsus vaidlustuses 50-10/123879, p 6.

⁴³ Ü. Madise (koost.). Eesti Vabariigi põhiseadus. Komm vlj. 3. trk. Tallinn: Juura 2012. lk 154-164.

⁴⁴ T. Annus. *Op. cit.* lk 246.

⁴⁵ M. Mugur, C. Ginter. Euroopa Liidu õiguse põhimõtetest tulenevad piirangud seadusandja valikuvabadusele. Väljakuulutamise läbirääkimistega hankemenetluse näide. *Juridica*, IV/2010. lk 247.

⁴⁶ P. Varul jt (koost.). *Op. cit.* lk 538.

hankelepingu maksumuse suhtes ilmselt väike, ei ole see sobiv, kuna ei soodusta hanke eesmärgi saavutamist ning on vastuolus proportsionaalsuse kui riigihankeõiguse üldpõhimõttega. Taoline järeldus on tuletatav ka VaKo otsusest vaidlustuses 214-13/145353⁴⁷, mille punkti 21 kohaselt peab leppetrahvi regulatsioon olema kooskõlas hanke eesmärgiga (nimetatud otsuses hankija tahtega hoone õigeaegselt valmis ehitada). Samas võib nentida, et VÕS § 101 lg 2 kohaselt võib võlausaldaja kohustuse rikkumise korral kasutada eraldi või koos kõiki seadusest või lepingust tulenevaid õiguskaitsevahendeid, mida saab üheaegselt kasutada, kui seadusest või lepingust ei tulene teisiti. Eelkõige ei võta kohustuse rikkumisest tuleneva õiguskaitsevahendi kasutamine võlausaldajalt õigust nõuda kohustuse rikkumisega tekitatud kahju hüvitamist. Vastavalt VÕS § 161 lg-le 2, kui kahjustatud lepingupool võib nõuda lepingu rikkumisega tekitatud kahju hüvitamist, tuleb kahju hüvitada osas, mida leppetrahv ei katnud. Seega saab madala suurusega leppetrahvi kompenseerida muude õiguskaitsevahendite kasutamisega, näiteks on see kompenseeritav kahju hüvitamise nõude esitamisega.

Uurimistöö autor on seisukohal, et sihtasutuse Põhja-Eesti Regionaalhaigla poolt väljakuulutatud hankes (viitenumber 155813: täisvere ja luuüdi proovide eeltöötuse seadme ostmine, asjad, avatud hankemenetlus) sätestatud leppetrahvi suurus on ebaproportsionaalselt väike ning ei vasta riigihankeõiguse üldpõhimõtetele. Nimetatud hanke hankelepingu punkti 8.2.3 kohaselt on hankijal õigus nõuda tarnijalt ebakvaliteetse töö avastamisel leppetrahvi kuni 100 eurot hooldusperioodi ühe aasta hinnast, puuduste tasuta parandamist kolme kalendripäeva jooksul või kasutada muid õiguskaitsevahendeid. Sõlmitud hankelepingu hinnaks on 54 765 eurot. Seega moodustab ebakvaliteetse töö leppetrahv ligikaudu 0,18% hankelepingu summast.

Ilmselt ei motiveeri müüjat niivõrd madala suurusega leppetrahv täitma hankelepinguga võetud kohustusi. Uurimistöö autori hinnangul ei täida niivõrd väike leppetrahv vajalikku survefunktsiooni. Antud juhul on leppetrahvi suurus nii hanke eesmärgi ja hankelepingu maksumuse suhtes ebaproportsionaalselt väike, nimelt ei ole sobiv eesmärgi saavutamiseks, seega vastuolus riigihankeõiguse üldpõhimõtetega, eelkõige proportsionaalsusega. Taoline järeldus on tuletatav ka VaKo otsusest vaidlustuses 214-13/145353⁴⁸, mille punkti 21 kohaselt peab leppetrahvi regulatsioon olema kooskõlas hanke eesmärgiga (nimetatud otsuses hankija tahtega hoone õigeaegselt valmis ehitada).

⁴⁷ VaKo otsus vaidlustuses 214-13/145353, p 21.

⁴⁸ *Ibid.*

AS-i Eesti Teed poolt väljakuulutatud hanke (viitenumber 159543: kaltsiumkloriidi ostmine, asjad, avatud hankemenetlus) hankelingu eelnõu punkti 6.4 kohaselt, kui hankija taganeb hankelingu osaliselt või tervikuna, on müüjal õigus ostjalt nõuda leppetrahvi 0,1% vastava hankelingu või selle kauba osa kogumaksumusest. Leppetrahvi tasumine vabastab hankija lepinguga kokku lepitud kauba ostmise kohustusest ning muudest antud kaubapartiiga seotud lepingulistest kohustustest. Analoogne säte ostja taganemisõiguse kohta, on toodud hankelingu punktis 6.5.

Antud juhul ei ole sisuliselt tegemist leppetrahviga, vaid taganemisrahaga ehk kahetsustasuga, mis on oma sisult sarnane leppetrahvi instituudile. Taganemisraha annab võlgnikule õiguse lepingust taganeda või leping üles öelda kokkulepitud rahasumma maksmise tingimusel. Taganemisraha vabastab lepingupoole lepingulise kohustuse täitmisest.⁴⁹

Uurimistöö autor on seisukohal, et suhteliselt madala taganemisraha summa sätestamine (antud lepingu puhul 150 eurot 150 000 euro suuruse hanke puhul) jätab hankijale võimaluse lepingust lihtsalt lahti saada, mis ohustab hanke eesmärgi saavutamist (antud juhul kaltsiumkloriidi ostmine, laiemalt teede nõuete- ja ajakohane puhastamine) ja lihtsustab pahausksele hankijale soosikute eelistamist. Soosikute eelistamine hankija poolt kahjustab avatud ja ausat konkurentsi, mis on riigihangete põhieesmärk.⁵⁰ Antud juhul on niivõrd madal leppetrahv (taganemisraha) ebasobiv taotletava eesmärgi suhtes ning seega ebaproportsionaalne ja vastuolus riigihankeõiguse üldpõhimõtetega.

Igal ülalpool mainitud juhul tuleb hankijale viia leppetrahvi sätteid kooskõlla riigihankeõiguse üldpõhimõtetega, eelkõige proportsionaalsusega. Põhja-Eesti Regionaalhaigla ja AS-i Eesti Teed leppetrahvi sätteid ei vasta proportsionaalsuse põhimõttele, kuna sätestatud leppetrahvi suurus ei ole sobiv ehk leppetrahvi suurus ei soodusta hanke eesmärgi saavutamist, ei motiveeri teist poolt endale hankelingu võetud kohustusi täita ja seega ei täida leppetrahvi survefunktsiooni.

⁴⁹ P. Varul jt (koost.). *Op. cit.* lk 538.

⁵⁰ EKo 19.06.2008, C-454/06, *presstext*, p-d 31 ja 32.

2.2. Kõrge leppetrahv

Uurimistöö autor on arvamisel, et samuti ebamõistlikult suur leppetrahv võrreldes hankelepingu kogumaksumusega või eesmärgiga, on vastuolus proportsionaalsuse põhimõttega, kuna ei ole vajalik ehk hanke eesmärki saab saavutada teise vähem koormava, kuid sama efektiivse tingimusega. Leppetrahvi teiseks funktsiooniks on kahju hüvitamise ehk õiguskaitsevahendi funktsioon, tagades võlausaldaja jaoks õiguse nõuda leppetrahvina kokkulepitud rahasumma maksmist kui miinimumhüvitist.⁵¹ Siin tuleb märkida, et kahju hüvitamise ja seega leppetrahvi teise funktsiooni eesmärgiks ei ole vastavalt VÕS § 127 lg-tele 1 ja 5, võlausaldaja rikastumine või võlgniku karistamine kahju hüvitamise instituudi kaudu.⁵² Seega, kui leppetrahv on ebamõistlikult suur ja hankija ei saa leppetrahvi suurust mõistlikult põhjendada, on see vastuolus proportsionaalsuse ja seeläbi riigihankeõiguse üldpõhimõtetega. Sama seisukoht on tuletatav Riigihangete vaidlustuskomisjoni praktikast. VaKO otsuse 279-13/148288 punktist 7.8 tuleneb, et hankija peab suutma põhjendada leppetrahvide proportsionaalsust. Juhul, kui hankija ei suuda põhjendada, ei ole vaidlustuskomisjonil võimalik hinnata leppetrahvi (nõue on sisuliselt kontrollimatu) ja sellest tulenevalt ei ole leppetrahv kooskõlas RHS § 3 p-dega 2 ja 3 (lähipaistvus ja kontrollitavus, proportsionaalsus, võrdne kohtlemine).⁵³ Teises otsuses leidis vaidlustuskomisjon, et hankija peab jälgima, et kõik isikutele seatavad piirangud oleksid riigihanke eesmärgi suhtes asjakohased ja põhjendatud. Kui rikkumise sanktsioneerimine on kohustuse rikkumisega võrreldes ilmselt ebaproportsionaalne, siis on see vastuolus RHS § 3 p-s 3.⁵⁴

Samas tuleb nentida, et leppetrahvi ebamõistlikku suurust kompenseerib võimalus taotleda leppetrahvi vähendamist VÕS § 162 alusel. VÕS § 162 eesmärgiks on kaitsta võlgnikku ebamõistlikult kõrgete või ebaproportsionaalsete leppetrahvide eest lepingulistes suhetes ning võimaldab kohtul diskretsiooniõigust kasutades vähendada leppetrahvi mõistliku suuruseni. Sätte eesmärgiks on seega leppetrahvi vähendamise võimaldamine kooskõlas õigluse ja lepinguõiguse üldpõhimõtetega.⁵⁵ Leppetrahvi vähendamise aluseks võib olla selle vastuolu hea usu põhimõttega⁵⁶. Leppetrahv võib olla juba lepingu sõlmimisel

⁵¹ P. Varul jt (koost.). *Op. cit.* lk 537.

⁵² *Ibid.* lk 446-448.

⁵³ VaKO otsus vaidlustuses 279-13/148288, p 7.8.

⁵⁴ VaKO otsus vaidlustuses 187-13/14490, p-d 20.1 ja 21.

⁵⁵ P. Varul jt (koost.). *Op. cit.* lk 547.

⁵⁶ RKTko 3-2-1-66-05, p 23; RKTko 3-2-1-78-05 p 16.

ebamõistlikult suur võrreldes hinna või loodetava tuluga.⁵⁷ Samas tuleb nentida, et pooled sõlmivad leppetrahvi kokkuleppeid reeglina eemärgiga tagada nõuetekohane täitmine ning seega ei peaks kohus vähendama ülemäärast leppetrahvi tegeliku kahjuni, sest see oleks leppetrahvi mõtte ja eesmärgiga vastuolus⁵⁸, eelkõige leppetrahvi survefunktsiooniga vastuolus.

AS-i Saarte Liinid poolt välja kuulutatud hanke (viitenumber 158273: kütuse ostmise, lihthange, asjad) hankelepingu eelnõu punkti 3.2 kohaselt on ostjal mittekvaliteetse kütuse müümise korral õigus lepingust taganeda ning müüjal on kohustus hüvitada tekkinud kahju ning ostja nõudel on müüja kohustatud maksma leppetrahvi kuni 10 000 eurot iga mittekvaliteetse kütuse müümise juhtumi eest. Leppetrahvi suuruse määramise õigus on ostjal (seega hankijal).

Hanke eeldatav maksumus ei olnud riigihangete registris avalikustatud. Hankemenetluse tulemusel sõlmitud hankelepingu maksumuseks on 56 658,33 eurot. Seega võib hankija iga mittekvaliteetse kütuse müümise juhtumi eest nõuda leppetrahvi summas maksimaalselt 10 000 eurot, mis moodustab ligikaudu 18% kogu hankelepingu maksumusest.

Uurimistöö autor on arvamisel, et taoline sanktsioon on võrreldes hankelepingu kogumaksumusega ebaproportsionaalselt range. Põhjusteks on see, et leppetrahv summas 10 000 eurot ei ole vastavuses hankelepingu eesmärgiga ja kogumaksumusega, milleks on 56 658,33 eurot, arvestades muuhulgas asjaolu, et vastavalt punktis 3.2 sätestatule, ei ole leppetrahv seotud hankija taganemisõigusega, vaid seda sanktsiooni saab rakendada mitmekordselt ehk iga kvaliteedirikkumise juhtumi puhul. Sama seisukoht on tuletatav VaKo otsusest vaidlustuses 112-12/133865⁵⁹, mille punkti 7 ja 9.1 kohaselt peavad hankedokumentides esitatud tingimused olema hankija poolt põhjendatud ning vaidlustuskomisjon hindab esitatud tingimuste põhjendatust hankija esitatud põhjendustest lähtuvalt. Kui hankija ei saa põhjendada leppetrahvi suuruse proportsionaalsust ja asjakohasust hankelepingu esemega, ei ole ka vaidlustuskomisjonil võimalik hinnata nõuet ehk see on sisuliselt kontrollimatu.

Tegemist on hankelepingu eesmärgi ja kogumaksumuse suhtes ilmselt ebavajaliku leppetrahviga, kuna hanke eesmärki on võimalik saavutada ka madalama leppetrahviga.

⁵⁷ RKTko 3-2-1-66-05, p 21.

⁵⁸ A. Sander. Leppetrahv. Juridica X/2003. lk 690.

⁵⁹ VaKo otsus vaidlustuses 112/12/133865, p 9.

Seega on lepingu punkt 3.2 ebaproportsionaalne ja vastuolus riigihankeõiguse üldpõhimõtetega.

Samas võib nentida, et punktis 3.2 toodud leppetrahvi suurus ei ole absoluutne ja igal konkreetsel juhul on hankijal kaalutlusõigus leppetrahvi määramisel. Samuti ei ole lepingu kohaselt takistatud VÕS §-st 162 tuleneva õiguse kasutamine ning igal juhul saab teine pool taotleda leppetrahvi vähendamist mõistliku suuruseni.

Vaivara Vallavalitsuse poolt välja kuulutatud korraldatud jäätmeveo hanke (viitenumber 151266: Vaivara valla korraldatud jäätmeveo hange, teenused, avatud hankemenetlus) hankelepingu eelnõu punkti 8.2 kohaselt on hankijal lepingurikkumise puhul õigus rakendada leppetrahve juhtudel, kui toimub jäätmete vedamine öörahu ajal ilma hankija loata – esimesel korral 200 eurot, igal järgmisel korral 500 eurot (punkt 8.2.1); kogumismahuti graafikujärgsel tühjendamata jätmisel – esimesel korral 50 eurot ja igal järgmisel korral 100 eurot (punkt 8.2.2) jne.

Tegemist on Pärsti Vallavalitsuse poolt 7. mail 2012. a väljakuulutatud hanke (viitenumber 133865: korraldatud jäätmeveo teenuste [...], teenused, avatud hankemenetlus) hankelepingus sätestatuga täielikult analoogsete leppetrahvi kohta käivate regulatsioonidega, mille puhul on vaidlustuskomisjon leidnud otsuses vaidlustuses 112/12/133865⁶⁰, et „*leppetrahvide proportsionaalsust käesoleva hankelepingu esemega ei osanud Hankija esindajad põhjendada, mistõttu leppetrahvide suuruse proportsionaalsust ja asjakohasust lähtuvalt Hankija põhjendustest ei ole vaidlustuskomisjonil võimalik ka hinnata (nõue on sisuliselt kontrollimatu). Vaidlustuskomisjon kohustab Hankijat Lepingu p-d 8.2.2 viima kooskõlla RHS § 3 p-dega 2 ja 3.*“

Nimetatud vaidlustuskomisjoni otsusest lähtudes on uurimistöö autori hinnangul alus kahelda selles, et ka Vaivara Vallavalitsusel oleks võimalik põhjendada hankelepingu eelnõu punktides 8.2.1 - 8.2.5 sätestatud leppetrahvide määrasid ning nende proportsionaalsust hankelepingu esemega, eelkõige sobivust ja vajalikkust. Seega on suure tõenäosusega tegemist leppetrahvide ebaproportsionaalse suurusega, mis on vastuolus riigihankeõiguse üldpõhimõtetega, eelkõige proportsionaalsuse, läbipaistvuse ja kontrollitavusega, samas ka hanke eesmärgiga.

⁶⁰ Ibid., p 9.

Eesti E-Tervise Sihtasutus kuulutas 18. veebruaril 2014. a välja hanke „Kiirabi mobiilse töökoha tarkvara lisaarendustööd“ (viitenumber 148768: teenused, avatud hankemenetlus). Hanke eeldatavaks maksumuseks on 62 000 eurot. Hankelepingu eelnõu punkti 5.6 kohaselt on tellijal (hankijal) õigus konfidentsiaalsuskohustuse (lepingu punktides 5.1 - 5.5 sätestatud kohustused) rikkumise korral nõuda täitjalt leppetrahvi tasumist summas 16 000 (kuusteist tuhat) eurot iga rikkumise eest.

Uurimistöö autor hinnangul, on hankelepingu punktis 5.6 sätestatud leppetrahvi summa suurus, milleks on 16 000 eurot iga rikkumise juhtumi korral, vastuolus proportsionaalsuse põhimõttega. Hanke eeldatavaks maksumuseks on 62 000 eurot ning sõlmitud hankelepingu kogumaksumuseks 61 200 eurot. Seega moodustab punktis 5.6 sätestatud leppetrahv ligikaudu 26% hanke eeldatavast ja tegelikust maksumusest. Punktis 5.6 sätestatud leppetrahvi on võimalik kohaldada mitmekordselt ehk iga rikkumise puhul.

Uurimistöö autor on seisukohal, et tegemist on hanke eeldatava maksumuse ja hankelepingu tegeliku hinna suhtes asjakohatu ja ebaproportsionaalse leppetrahvi suurusega, kuna on ebavajalik – hanke eesmärki saab saavutada ka vähem koormavate leppetrahvidega. Samas on lepingupunktides 5.1-5.5 sätestatud konfidentsiaalsuskohustused. Lähtudes lepingu olemusest ja omaks võetud kohustuste iseloomust, võib jõuda järelduseni, et konfidentsiaalsuskohustuse rikkumise korral on kannatanuks esiteks muu hulgas hankija kliendid ehk kõne alla võib tulla mitte hankija, vaid tema klientide mittevaraline kahju. Arvestades leppetrahvi kahju hüvitamise funktsiooni ja kahju hüvitamise VÕS § 127 lg-s 1 sätestatud eesmärki, mille kohaselt ei ole kahju hüvitamise eesmärgiks võlausaldaja rikastumine ja võlgniku karistamine kahju hüvitamise instituudi kaudu, on nimetatud leppetrahvi suurus ebavajalik ning vastuolus leppetrahvi olemusega ja riigihankeõiguse üldpõhimõtetega, eelkõige proportsionaalsuse ja kontrollitavusega.

Nimetatud hankelepingu eelnõu punktides 5.1 - 5.5 sätestatud kohustuste rikkumine on hankija jaoks erineva intensiivsusega ehk võivad kahjustada kannatanut erinevas ulatuses. Nimelt kirjeldab hankija punktis 5.2 teavet, mida loetakse konfidentsiaalseks: konfidentsiaalseks teabeks hankelepingu tähenduses on ärisaladused, mistahes isiku andmed, mistahes andmed hankija infosüsteemide kohta, sealhulgas tehnilised andmed, spetsifikatsioonid, andmed hankija lepingupartnerite kohta jne. On ilmselge, et konfidentsiaalsete isikuandmete avalikustamine on kohustuse intensiivsem rikkumine kui andmete avalikustamine hankija lepingupartnerite kohta. Nii esimese kui teise rikkumise

puhul tuleks hankijale kohaldada hankelepingu eelnõu punktis 5.6 sätestatud leppetrahvi summas 16 000 eurot.

Vaidlustuskomisjon on otsuses vaidlustuses 214-14/154639 leidnud, et täitja kohustused on erinevad ning järelikult on ka kohustuse rikkumisel tekkiv võimalik kahju (mis ei ole paljudel juhtudel otsene ning materiaalne) väga erinev, mistõttu ei ole millegagi põhjendatud kõikidel juhtudel ühesuguse ning suhteliselt suure leppetrahvi nõudmine. Ühesuguse sanktsiooni kohaldamine erineva intensiivsusega rikkumiste puhul on ebaproportsionaalne, seega vastuolus riigihankeõiguse üldpõhimõtetega, mille kohaselt hankija peab jälgima, et kõik isikutele seatavad piirangud oleksid riigihanke eesmärgi suhtes asjakohased ja põhjendatud⁶¹.

Vastavalt Sihtasutuse Tallinna Kultuurikatel poolt välja kuulutatud hanke (viitenumber 159796: laste mängumaa sisustuse ostmise, asjad, liihchange) hankelepingu eelnõu punktile 11.4, kui müüja ei teosta sisustuse müüki lepingus sätestatud tingimuste kohaselt, on ostjal (hankijal) õigus nõuda igakordse rikkumise korral 500 eurot leppetrahvi. Pretensioonid lepingu tingimustele mittevastava asja müügi kohta esitab ostja müüjale kirjalikult. Punkti 11.5 järgi on ostjal õigus leping ühepoolset üles öelda ja/või nõuda 5000 eurot leppetrahvi juhul, kui punktis 11.4 kirjeldatud juhtum on leidnud aset rohkem kui kahel korral lepingu kehtivuse aja jooksul. Punkti 11.6 kohaselt on leppetrahv kokkulepitud kohustuse täitmise tagamiseks, mitte kohustuse täitmise asendamiseks.

Uurimistöö autor on seisukohal, et antud hankelepingu eelnõu puhul ei ole hankelepingu eelnõu punktide 11.5 ja 11.6 kumulatiivse kasutamine vastuolus riigihankeõiguse üldpõhimõtetega. Nimelt on punktide 11.5 ja 11.6 üheks kohaldamise alternatiivseks võimaluseks leppetrahvi kohaldamine summas 5000 eurot koos lepingust tulenevate kohustuste täitmise nõudega ehk leppetrahvi kohaldamine kohustuse täitmise tagamiseks. Hankelepingu eeldatavaks maksumuseks on 25 000 eurot ja sõlmitud hankelepingu kogumaksumuseks 18 188,05 eurot. Seega moodustab punktis 11.5 sätestatud leppetrahv 20% hankelepingu eeldatavast maksumusest ja ligikaudu 27,5% sõlmitud hankelepingu kogumaksumusest.

Uurimistöö autor on arvamisel, et 5000 euro suurune leppetrahv on võrreldes hankelepingu kogumaksumusega ebaproportsionaalselt suur, arvestades muuhulgas

⁶¹ VaKo otsus vaidlustuses 214-14/154639 p 9.2.

asjaolu, et sellise suurusega leppetrahvi määramine ei asenda lepinguliste kohustuste täitmist. Tegemist on hanke eeldatava maksumuse ja hankelepingu kogumaksumuse suhtes asjakohatu ja ebaproportsionaalse leppetrahvi suurusega, kuna leppetrahv ei ole vajalik ja mõõdukas – ilmselgelt saab hanke eesmärgi saavutada madalama leppetrahvi suurusega.

Maa-ameti poolt 13. novembril 2014. a välja kuulutatud suuremahulise prügi koristamise hanke (viitenumber 157420: Jõhvi vallas [...] prügi koristamine, teenused, lihthange) lepingueelnõu punkti 5.2 kohaselt kohustub töövõtja maksma tellijale leppetrahvi 25% tööde summast, kui töövõtja ei teosta töid lepingus sätestatud tähtpäevaks või tähtaegselt ei kõrvalda puudusi punktis 5.1 sätestatud korras. Lepingueelnõu punkti 5.4 järgi on leppetrahv kokkulepitud kohustuse täitmise tagamiseks, mitte kohustuse täitmise asendamiseks.

Uurimistöö kirjutaja on seisukohal, et nimetatud lepingu punktis 5.2 sätestatud leppetrahvi suurus on ebaproportsionaalne lepingueelnõu kogusummaga võrreldes. Leppetrahvi suurus on vastuolus leppetrahvi õiguskaitsevahendi funktsiooniga ning eeldatavasti toob endaga kaasa hankija rikastumise. Seega on nimetatud leppetrahv ebaproportsionaalne, kuna hanke eesmärgi saab saavutada teiste vähem koormavate leppetrahvidega.

Kõik eelpool nimetatud leppetrahvide kohta käivad hankelepingusätted tuleb hankijatel viia kooskõlla riigihankeõiguse üldpõhimõtetega, eelkõige proportsionaalsuse põhimõttega. AS-i Saarte Liinid, Vaivara Vallavalitsuse, Eesti E-Tervise Sihtasutuse, Sihtasutuse Tallinna Kultuurikatel ja Maa-ameti hankelepingutes sätestatud leppetrahvid on uurimistöö autori hinnangul ebamõistlikult kõrged ning ei täida leppetrahvi õiguskaitsevahendi funktsiooni, kuna kahju hüvitamise mõtteks ei ole võlausaldaja rikastumine või võlgniku karistamine kahju hüvitamise instituudi kaudu. Ebamõistlikult kõrged leppetrahvid on ebavajalikud, kuna hanke eesmärk on saavutatav madalamate leppetrahvide sätestamisega. Kui leppetrahv on ebavajalik, on see vastuolus riigihankeõiguse üldpõhimõtetega, eelkõige proportsionaalsusega.

KOKKUVÕTE

Hankelepingu üheks võimalikuks tingimuseks on leppetrahvi kohaldamine hankija poolt. Seega peavad leppetrahvi määravate hanketingimuste sisustamine ja leppetrahvi kohaldamine vastama riigihankeõiguse üldpõhimõtetele.

Käesoleva uurimistöö eesmärk oli kaardistada riigihankepingutes leppetrahvidega seotud regulatsioonide sisustamist, tuvastada kõige sagedasemad vastuolud riigihankeõiguse üldpõhimõtetega ning anda soovitusi leppetrahvi regulatsiooni riigihankeõiguse üldpõhimõtetega kooskõlastamiseks ja kõige sagedasemate rikkumiste vältimiseks. Uurimistöö eesmärgi saavutamiseks analüüsiti riigihangete registri vahendusel ajavahemikus 01.02.2014.-28.02.2015. a algatatud 100 hanget. Analüüsile kuuluvate hankepingute eelnõude valikul kasutati representatiivset ehk esindavat valimit, arvestades riigihangete struktuurist tulenevaid iseärasusi.

Töö käigus leiti, et ligikaudu 87% uuritud hangetes kasutatakse leppetrahvi instituuti. Kui jätta arvestamata väljakuulutamiseta läbirääkimistega hankemenetlusi, mis oma olemuselt ei eelda hanketeate (seega ka muu hanke algdokumentatsiooni) avaldamist riigihangete registris, on leppetrahvi instituudi kasutamise sagedus ligikaudu 92%.

Uurimistöö käigus tuvastati, et kõige sagedasemateks rikkumisteks on leppetrahvi määravate tingimuste mittevastavus läbipaistvuse ja kontrollitavuse ning proportsionaalsuse põhimõtetele.

Uurimistöö käigus on tuvastatud vastuolu läbipaistvuse ja kontrollitavusega eelkõige juhtudel, kui leppetrahvi regulatsioon on vastuoluline, näiteks lepingus on kaks teineteist välistavat leppetrahvi kohta käivat lepingusätet; regulatsioon on äärmiselt ebaselge, näiteks ei ole arusaadav kohaldamisele kuuluva leppetrahvi summa või leppetrahvi regulatsioon on sõnastatud nii, et jääb arusaamatuks, kas leppetrahv kohaldatakse või jäetakse üldse kohaldamata.

Vastuolu proportsionaalsuse põhimõttega on tuvastatud eelkõige juhtudel, kui leppetrahv on niivõrd kõrge või madal, et see takistab või teeb leppetrahvi instituudi peamiste funktsioonide (surve- ja õiguskaitsevahendifunktsioon) täitmise praktiliselt võimatuks.

Uuritud rikkumiste iseloomust lähtudes on jõutud järelduseni, et leppetrahvi määravad tingimused vastavad riigihankeõiguse üldpõhimõtetele ainult siis, kui need:

- on ühemõttelised, selged
- on teiste lepingusätete ja hanke üldinformatsiooniga kooskõlas
- omavad leppetrahvi instituudi kohaldamise detailset korda
- täidavad leppetrahvi instituudi peamisi funktsioone, s.o surve- ja õiguskaitsevahendifunktsiooni
- on kontrollitavad
- on hankija poolt mõistlikult põhjendatavad
- vastavad proportsionaalsuse testi nõuetele: sobivad hanke eesmärgi saavutamiseks, võimalikest alternatiividest kõige vähem koormavad, kuid sama efektiivsed ja mõõdukad.

Kui leppetrahvi määravad hanketingimused ei vasta vähemalt ühele ülalpool loetletud tingimusele, siis on alust kahelda regulatsiooni vastavuses riigihankeõiguse üldpõhimõtetele ja seeläbi siseriiklikule riigihankeõigusele, eelkõige riigihangete seaduse §-s 3 sätestatud põhimõtetele, ja Euroopa Liidu õigusele, eelkõige Euroopa Liidu riigihangete direktiividele ja esmasele õigusele. Seega tuleb leppetrahvi määravate tingimuste väljatöötamisel ja sisustamisel lähtuda eespool loetletud kriteeriumidest.

Uurimistöo autor tänab Mari Ann Simovarti uurimistöö juhendamise eest.

KASUTATUD ALLIKAD

Kasutatud kirjandus

1. Annus, T.. Riigiõigus. Tallinn: Juura 2006.
2. Kull, I., Käerdi, M., Kõve, V. Võlaõigus I Üldosa. Tallinn: Juura 2004.
3. Madise, Ü., Aaviksoo, B., Kalmo, H., Mälksoo, L., Narits, R., Pruks, P., Vinkel, P. Eesti Vabariigi põhiseadus. Komm vlj. 3. trk. Tallinn: Juura 2012.
4. M. Mugur, C. Ginter. Euroopa Liidu õiguse põhimõtetest tulenevad piirangud seadusandja valikuvabadusele. Väljakuulutamisega läbirääkimistega hankemenetluse näide. Juridica, IV/2010.
5. Ojasalu, T. Euroopa Ühenduse riigihankeõigus: konkurentsi tagamise põhimõte. Juridica, 2007/VIII.
6. Saar, K. Kas riigihangete reeglid põhjustavad konkurentsimoonutusi? Hankemenetluse otsuste vaidlustamise probleemid. Juridica, VI/2014.
7. Sander, A. Leppetrahv. Juridica, X/2003.
8. Simovart, M. A. Arvustus. D. Minumets, P. Kulm. Riigihangete õigus. Tallinn: Juura 2014, 592 lk. Juridica, 2014/X.
9. Simovart, M. A. Lepinguvabaduse piirid riigihankes: Euroopa Liidu hankeõiguse mõju Eesti eraõigusele. *DISSERTATIONES IURIDICAE UNIVERSITATIS TARTUENSIS. Sine loco*: Tartu Ülikooli Kirjastus 2010.
10. Simovart, M. A. Riigihanke üldpõhimõtetest tulenevad hankelepingu sisupiirangud. Juridica, II/2012.
11. Simovart, M. A. Riigihankelepingu ebamõistlike tüüptingimuste tühisus kui ebaõiglaste lepingutingimuste regulatsiooni näide. Juridica, I/2008.
12. Varul, P., Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M. (koost). Võlaõigusseadus II. Kommemteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2006.

Kasutatud normatiivaktid

13. Euroopa parlamendi ja nõukogu direktiiv 2004/17/EÜ, 31. märts 2004, millega kooskõlastatakse vee-, energeetika-, transpordi- ja postiteenuste sektoris tegutsevate ostjate hankemenetlused. – ELT L 134, 30.04.2004.
14. Euroopa parlamendi ja nõukogu direktiiv 2004/18/EÜ, 31. märts 2004, ehitustööde riigihankelepingute, asjade riigihankelepingute ja teenuste riigihankelepingute sõlmimise korra kooskõlastamise kohta. – ELT L 134, 30.04.2004.

15. Euroopa parlamendi ja nõukogu direktiiv 2014/23/EL, 26. veebruar 2014, kontsessioonilepingute sõlmimise kohta. – ELT L 94/1.
16. Euroopa parlamendi ja nõukogu direktiiv 2014/24/EL, 26. veebruar 2014, riigihangete kohta ja direktiivi 2004/18/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta. – ELT L 94/65.
17. Euroopa parlamendi ja nõukogu direktiiv 2014/25/EL, 26. veebruar 2014, milles käsitletakse vee-, energeetika-, transpordi- ja postiteenuste sektoris tegutsevate üksuste riigihankeid ja millega tunnistatakse kehtetuks direktiiv 2004/17/EÜ. – ELT L 94/243.
18. Riigihangete seadus. – RT I 2007, 15, 76 ... RT I, 29.06.2014, 109.
19. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. – RT I 2002, 35, 216 ... RT I, 29.06.2014, 109.
20. Võlaõigusseadus. - RT I 2001, 81, 487 ... RT I, 29.06.2014, 109.

Kasutatud kohtupraktika ja riigihangete vaidlustuskomisjoni otsused

21. EKo 13.11.1990, C-31188, *The Queen*.
22. EKo 12.12.2002, C-470/99, *Universale-Bau AG*.
23. EKo 29.04.2004, C-496/99, *Succhi di frutta*.
24. EKo 07.10.2004, C-247/02, *Sintesi SpA*.
25. EKo 03.03.2005, C-21/03, *Fabricom SA*.
26. EKo 19.06.2008, C-454/06, *pressetext*.
27. EKo 19.03.2010, T-50/05, *Evropäiki Dynamiki*.
28. EKo 13.04.2010, C-91/08, *Wall AG*.
29. EKo 13.12.2013, T-165/12, *European Dynamics Luksemburg SA*.
30. EKo 11.12.2014, C-440/13, *Croce Amica One Italia Srl*.
31. RKHKo 20.12.1999, 3-3-1-48-99.
32. RKHKo 06.02.2001, 3-3-1-69-00.
33. RKTKo 14.06.2005, 3-2-1-66-05.
34. RKTKo 20.06.2005, 3-2-1-78-05.
35. Riigihangete vaidlustuskomisjoni otsus vaidlustuses 214-14/154639.
36. Riigihangete vaidlustuskomisjoni otsus vaidlustuses 279-13/148288.
37. Riigihangete vaidlustuskomisjoni otsus vaidlustuses 187-13/144900.
38. Riigihangete vaidlustuskomisjoni otsus vaidlustuses 112-12/133895.
39. Riigihangete vaidlustuskomisjoni otsus vaidlustuses 14-12/128888.
40. Riigihangete vaidlustuskomisjoni otsus vaidlustuses 214-13/145353.
41. Riigihangete vaidlustuskomisjoni otsus vaidlustuses 50-10/123879.

Uurimistöö käigus analüüsitud hanked

42. Aktsiaseltsi Eesti Teed hange viitenumbriga 159518 „Emulsioonimahutiga täishaagise ostmine“.
43. Sihtasutuse Põhja-Eesti Regionaalhaigla hange viitenumbriga 155813 „ Täisvere ja luuüdi proovide eeltötluse seadme ostmine“.
44. Rakvere Linnavalitsuse hange viitenumbriga 159646 „Väikebussi liisimine kasutusrendi korras“.
45. Kaitseministeeriumi hange viitenumbriga 159651 „Reagendipuisturi ostmine Kaitsevæle“.
46. Keskkonnainspektsiooni hange viitenumbriga 156595 „Kontorivorm“.
47. Kohtla-Järve Linnavalitsuse hange viitenumbriga 159833 „Kohtla-Järve Kultuurikeskuse sisustuse soetamine ja paigaldamine“.
48. Rae vallavalitsuse hange viitenumbriiga 156107 „Sõidukite kasutusrendile võtmine“.
49. Riigimetsa Majandamise Keskuse hange viitenumbriga 154073 „Töörõivaste ostmine 2014-2016“.
50. Sihtasutuse Narva Haigla hange viitenumbriga 154031 „Hemodialüüsi dialüsaatorite ostmiseks“.
51. Tallinna Haridusameti hange viitenumbriga 156897 „Mööbli ostmine Tallinna 26. Lasteaiale“.
52. Ida- Virumaa kutsehariduskeskuse hange viitenumbriga 157942 „Toiduained sööklale“.
53. AS-i Hoolekandeteenused hange viitenumbriga 156133 „Erinevad toiduained AS Hoolekandeteenused kodudele“.
54. Sihtasutuse Narva Muuseum hange viitenumbriga 159610 „Sõiduauto kasutusrendile võtmine“.
55. Eesti Energia Kaevandused AS-i hange viitenumbriga 159649 „Reduktorite ostmine“.
56. Sihtasutuse Tallinna Lastehaigla hange viitenumbriga 159662 „Operatsioonivalgusti ostmine“.
57. Sihtasutuse Pärnu Haigla hange viitenumbriga 159487 „Ventilatsioonifiltrite ostmine“.
58. Eesti Energia Kaevandused AS-i hange viitenumbriga 159650 „Konveierilindi remondimaterjalide ostmine“.
59. Rakvere Linnavalitsuse hange viitenumbriga 159646 „Väikebussi liisimine kasutusrendi korras“.
60. Sihtasutus Põhja-Eesti Regionaalhaigla hange viitenumbriga 158880 „Fiiberureteroskoop“.

61. Aktsiaseltsi Eesti Vanglatööstus hange viitenumbriga 155723 „Kaminaklaasi ostmine“.
62. Tartu Vangla hange viitenumbriga 155661 „Kartul“.
63. Eesti Energia Narva Elektrijaamad AS-i hange viitenumbriga 157256 „Mööteaparatuuri ostmine“.
64. Kaitseväge hange viitenumbriga 158015 „Tikitud nimesildid“.
65. Aktsiaseltsi Saarte Liinid hange viitenumbriga 158273 „Kütuse ostmine“.
66. Eesti Kunstiakadeemia hange viitenumbriga 156497 „Spektrofotomeetri ostmine“.
67. Riigimetsa Majandamise Keskuse hange viitenumbriga 155686 „Talverehvide ostmine 2014“.
68. Saue Linnavalitsuse hange viitenumbriga 155825 „Saue linna keskuse pargi mänguväljaku uuendamine“.
69. Sihtasutuse Tallinna Kultuurikatel hange viitenumbriga 159796 „Laste mängumaa sisustuse ostmine“.
70. Orissaare Vallavalitsuse hange viitenumbriga 157992 „Orissaare Gümnaasiumi arvutite liisimine“.
71. Sihtasutuse Ida-Viru Keskhaigla hange viitenumbriga 157001 „Arhiiviriulite ost“.
72. Välisministeeriumi hange viitenumbriga 156125 „Eesti Vabariigi suursaatkonnale Pekingis tiibklaveri ostmine“.
73. Hiiumaa Ametikooli hange viitenumbriga 154668 „Kasutatud väikebussi ostmine“.
74. Aktsiaselts Tallinna Lennujaama hange viitenumbriga 159233 „Infomonitoride ostmine“.
75. Eesti Energia Aktsiaseltsi hange viitenumbriga 157605 „Kontorimööbli ostmine koos paigaldusega“.
76. Tallinna Ülikooli hange viitenumbriga 159552 „Telefoni- ja andmeedastusteenused“.
77. Saue Vallavalitsuse hange viitenumbriga 158448 „Saue valla tänavate, jalgteede ja parklate asfaltkatete puhastustööd“.
78. Viljandi Linnavalitsuse hange viitenumbriga 149729 „Dekoratiivhaljastuse hooldus aastatel 2014-2016“.
79. Vaivara Vallavalitsuse hange viitenumbriga 151266 „Vaivara valla korraldatud jäätmeveo hange“.
80. Põllumajandusministeeriumi hange viitenumbriga 156696 „Loomsete kõrvalsaaduste kokkuveo- ja kahjutustamisteenuse hange“.
81. Eesti E-tervise Sihtasutuse hange viitenumbriga 148768 „Kiirabi mobiilse töökoha tarkvara lisaarendustööd“.

82. Palupera Vallavalitsuse hange viitenumbriga 156613 „Palupera valla koolibussi liinidele vedaja hankimine“.
83. Tallinna Tehnikaülikooli hange viitenumbriga 152565 „Trükiteenuse ostmine“.
84. Politsei- ja Piirivalveameti hange viitenumbriga 149893 „Laevade hooldus- ja remonttööde tellimine“.
85. Põlva Vallavalitsuse hange viitenumbriga 156929 „Põlva keskväljaku ja linnaruumi arhitektuurivõistlus“.
86. Jägala Jõe Hüvanguks Mittetulundusühingu hange viitenumbriga 159020 „Vana-Veski (Puiatu) paisu kujundamine kalapääsuks, ehitustööde projekteerimine“.
87. AS-i Tallinn Airport GH hange viitenumbriga 159665 „Õhusõidukite koristusteenuse tellimine“.
88. Maanteeameti hange viitenumbriga 159312 „Riigimaantee 5 Tapa–Imastu km 142,91-147,83 taastusremondi koos Moe silla rekonstrueerimisega omanikujärelevalve“.
89. Pärnu Muuseumi hange viitenumbriga 159373 „Detailplaneeringu koostamine Pärnus, Niidu tn ja Ehitajate tee ristmiku läheduses“.
90. Tallinna Linnavaraameti hange viitenumbriga 159555 „Tuulemaa 6 sotsiaalmajutusüksuse fassaadi ja küttesüsteemi renoveerimise projekteerimine“.
91. Eesti Energia Kaevandused AS-i hange viitenumbriga 159581 „Juhtimissüsteemi sertifitseerimise ja korraliste järelevalve auditite teenuse ostmine“.
92. Tartu Linnavalitsuse hange viitenumbriga 159640 „Motiveeriva intervjuerimise koolitus“.
93. Eesti Keele Instituudi hange viitenumbriga 159642 „Eesti-läti ja läti-eesti sõnastike küljendamine, trükkimine ja laiali toimetamine“.
94. Päästeameti hange viitenumbriga 159549 „Konteinerite hoolduse ja remondi tellimine“.
95. Sihtasutuse Innove hange viitenumbriga 154232 „Tallinna Euroopa Kooli kooliruumide ja spordisaali puhastusteenus“.
96. Paldiski Linnavalitsuse hange viitenumbriga 154129 „Mänguväljaku projekteerimine“.
97. Haanja Vallavalitsuse hange viitenumbriga 157329 „Ruusmäe väetishoidla korrastamine“.
98. Sihtasutuse Läänemaa Haigla hange viitenumbriga 158259 „SA Läänemaa Haigla pesupesemise teenus“.
99. Maa-ameti hange viitenumbriga 157420 „Jõhvi vallas Kotinuka külas asuvatelt Virmalise ja Metskonna kinnistutelt suuremahulise prügi koristamine“.

100. Keskkonnaministeeriumi hange viitenumbriga 160183 „Uuring madalsoode taastatavuse määramiseks“.
101. Tervise Arengu Instituudi hange viitenumbriga 159670 „Tegevusjuhendajate koolitus 2015 aastaks“.
102. Eesti Töötukassa hange viitenumbriga 159599 „Keevitaja algõppe koolitus“.
103. Meie Inimesed Integratsiooni ja Migratsiooni Sihtasutuse hange viitenumbriga 155877 „Eesti keele täiendav õpe Valgamaa Kutseõppekeskuse eesti keelest erineva emakeelega õpilastele“.
104. Eesti Haigekassa hange viitenumbriga 158688 „Üldarstiabi osutamine 50007“.
105. AS-i Eesti Liinirongid hange viitenumbriga 160217 „Sularaha deponeerimismasina rentimine ja rahavedu“.
106. MTÜ Koos kalale hange viitenumbriga 158244 „Isade-poegade kalastuslaagrid 2015“.
107. Eesti Töötukassa hange viitenumbriga 152485 „Töõharjutus Ida-Virumaal“.
108. Riigimetsa Majandamise Keskuse hange viitenumbriga 158334 „Lageraie ja raadamise ning kokkuveoteenuste tellimine Kagu regioonis 2014-3“.
109. Tallinna Linnakantselei hange viitenumbriga 157898 „Tallinna Linnakantselei poolt tellitava venekeelse telesaate „Доброе утро, Таллинн“ (Tere hommikust, Tallinn) tootmine ja eetrisse andmine“.
110. Viru Vangla hange viitenumbriga 158042 „Tervishoiuteenused“.
111. Maa-ameti hange viitenumbriga 159880 „Maainfosüsteemi tugiteenused“.
112. Kaitseväge hange viitenumbriga 152342 „Trükiste trükiteenuse tellimine“.
113. Tartu Ülikooli hange viitenumbriga 159645 „Tartu Ülikooli üliõpilaselamu Raatuse 22, Tartu esimese korruse rekonstrueerimistööd“.
114. Keskkonnaagentuuri hange viitenumbriga 159499 „Jääkreostuse likvideerimine endistel sõjaväe- ja tööstusaladel – projekteerimis-ehitustööd: Tallinn-Väike veduridepoo“.
115. Aktsiaseltsi Kuressaare Veevõrk hange viitenumbriga 160108 „Kuressaare linna tsoneerimiskaevude rajamine“.
116. Tartu Ülikooli hange viitenumbriga 156806 „Raamatukogu hoones, aadressil W. Struve 1 ehitustööde teostamine“.
117. OÜ Lottemaa teemapark hange viitenumbriga 151884 „Lottemaa teemapargi kioskite ehitus“.
118. Aktsiaseltsi Tallinna Sadam hange viitenumbriga 159623 „Muuga sadama kaide nr 9 ja 10 vaiade korrosioonikaitsetööd“.

119. Elektrilevi OÜ hange viitenumbriga 159660 „Saaremaa Valjala vald Kungla Kungla F1 rikete vähendamine IS1585“.
120. Elektrilevi OÜ hange viitenumbriga 159661 „Hiiumaa, Männamaa (Hiuu) F6 nõuetekohasuse tagamine, IS1286“.
121. Tartu Linnavalitsuse hange viitenumbriga 159468 „Tartu Karlova Kooli aula rekonstrueerimine“.
122. Koeru Vallavalitsuse hange viitenumbriga 160334 „Väinjärvele paadikai ja püügiplatvormi tarnimine ning paigaldamine“.
123. Aktsiaseltsi Pärnu Vesi hange viitenumbriga 157397 „Pärnu linnas Pärja 4 liitumine ühisveevärgi ja –kanalisatsioonoga“.
124. Puka Vallavalitsuse hange viitenumbriga 156148 „Aakre koolihoone küttesüsteemile termostaatventiilide paigaldamine“.
125. Narva Linnavalitsuse Arhitektuuri- ja Linnaplaneerimise Ameti hange viitenumbriga 154179 „Kvartalisiseste teede remont Narva linnas“.
126. Pärnu Linnavalitsuse hange viitenumbriga 155352 „Pärnus linnas, Raba tänava kergliiklustee ehitamine (lõigus Rääma tänav kuni Ehitajate tee)“.
127. Rakvere Linnavalitsuse hange viitenumbriga 160505 „Rakvere linna tänavate remonttööd“.
128. Tallinna Keskkonnaameti hange viitenumbriga 155640 „Lasnamäe Pae parki kahe koerte jalutusväljaku ehitamine“.
129. OÜ Agroton hange viitenumbriga 159643 „Varisemisohhtliku ja maastikupilti kahjustava laudahoone lammutamine Põdrala vallas Valgamaal“.
130. Suure-Jaani Vallavalitsuse hange viitenumbriga 159741 „Vastemõisa rahvamaja piirdekonstruktsioonide rekonstrueerimine“.
131. MTÜ Tõravere Vesiveski hange viitenumbriga 156682 „Tõravere kalapääsu rajamise projekteerimis-ehitustööd“.
132. Kose Vallavalitsuse hange viitenumbriga 153925 „Kose valla allasutuste tuletõkkeuste paigaldus ja ATS“.
133. Tapa Vallavalitsuse hange viitenumbriga 155468 „Jäneda mõisa elektripaigaldise nõuetekohaseks ehitamine“.
134. MTÜ Vedelä Kalapääs hange viitenumbriga 158890 „Vedelä kalapääsu rajamise projekteerimis-ehitustööd“.
135. Tartu Linnavalitsuse hange viitenumbriga 155046 „Võidu silla elektrivarustuse rekonstrueerimine“.

СООТВЕТСТВИЕ ТЕНДЕРНЫХ УСЛОВИЙ, ОПРЕДЕЛЯЮЩИХ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ДОГОВОРНОГО ШТРАФА, ОБЩИМ ПРИНЦИПАМ ТЕНДЕРНОГО ПРАВА

РЕЗЮМЕ

По своей сути тендерное право является комбинацией гражданского и общественного права. Процедуры, которые проводятся до заключения договора, регулируются общественным правом, в основном Законом о тендерах и Европейскими тендерными директивами. Итогом тендерной процедуры является заключение договора, который традиционно должен подчиняться гражданско-правовому режиму. В то же самое время тендер не ограничивается лишь проведением тендерных процедур, а распространяется и на стадию исполнения заключенного договора. Таким образом, параллельно с гражданским правом регулируют исполнение заключенного договора общие принципы тендерного права, выработанные на уровне Европейского Союза.

Основными принципами тендерного права, которые позволяют достичь справедливого, открытого и целесообразного использования общественных средств, являются прозрачность, контроль, равное отношение и содействие конкуренции. Согласно новым тендерным директивам Европейского Союза основным принципом является также и пропорциональность. Все названные принципы крепко связаны между собой, являются обязательными и направлены на одну цель – обеспечить открытую, честную и настоящую конкуренцию. Так как тендер охватывает и стадию исполнения договора, все условия договора должны отвечать основным принципам тендерного права.

Целью исследовательской работы является с помощью анализа договорных регуляций выявить самые частые нарушения принципов тендерного права и дать советы по избеганию данных нарушений в будущем.

Для достижения поставленной цели в рамках исследования анализируется тендерная документация объявленных посредством общегосударственного регистра тендеров в период с 1 февраля 2014 по 28 февраля 2015 года. При выборе тендеров, подлежащих анализу, использовалась репрезентативная выборка с учетом

особенностей структуры тендеров. Всего в названный период было объявлено 10 429 тендеров. Учитывая рубеж ошибки 10% и уровень достоверности 95%, анализу подлежало 95 тендеров, округленно 100.

Важность исследовательской работы заключается в том, что для достижения поставленных тендерным правом целей заказчик должен составлять договорные условия, в том числе и связанные с договорными штрафами, таким образом, чтобы они отвечали основным принципам тендерного права. С другой же стороны предприниматель, который не согласен с условиями применения договорных штрафов, должен, как правило, указать на несоответствие условий тендерному праву, то есть доказать, что условия не соответствуют параграфу 3 закона о тендерах. В ином случае обжалование условий может быть неудачным, так как согласно параграфу 117 части 1 закона о тендерах в компетенцию комиссии по тендерным спорам входит контроль соответствия условий тендера только тем требованиям, которые установлены в законе о тендерах.

В результате проведенного исследования было установлено, что примерно в 87% случаях заказчик использует в своих договорах институт договорного штрафа. Если не учитывать тендеры с переговорами без объявления, которые по своему существу не предполагают обнародование тендерной документации, то использование института договорного штрафа составляет примерно 92%.

В рамках исследования было установлено, что самыми распространенными нарушениями является несоответствие использования института договорного штрафа таким принципам как прозрачность, контроль и пропорциональность.

Основными нарушениями, связанными с принципом прозрачности и контроля, являются: противоречивость регуляции договорного штрафа, например в договоре одновременно имеются два пункта, которые противоречат друг другу; крайняя неясность регуляции, например неясна сумма договорного штрафа или регуляция составлена таким образом, что остается непонятным применение/неприменение договорного штрафа в том или ином случае. Нарушения принципа пропорциональности выявлены в основном в тех случаях, когда сумма договорного штрафа является настолько низкой или высокой, что делает исполнение основных

задач этого института гражданского права (функция давления и правоохранительная функция) практически невозможным.

На основании обнаруженных нарушений сделан вывод, что регуляция договорного штрафа в тендерных договорах отвечает основным принципам тендерного права только в тех случаях, когда она:

- является недвусмысленной (однозначной), ясной, гармоничной с другими пунктами договора и общей опубликованной информацией о тендере;
- контролируемой, разумно объясняемой со стороны заказчика;
- выполняет основные задачи института договорного штрафа;
- отвечает требованиям теста пропорциональности, то есть является уместной для достижения поставленной цели, самой щадящей со сравнением с другими средствами, которые имеют такой же уровень эффективности, и размеренной.

Если регуляция договорного штрафа не отвечает хотя бы одному вышеперечисленному требованию, то имеется основание полагать, что регуляция не соответствует основным принципам тендерного права, закону о тендерах и праву Европейского Союза, в первую очередь Европейским тендерным директивам и первичному праву.

LISAD

Lisa 1. Uurimistöö üldkogum ja selle struktuur

UURIMISTÖÖ ÜLDKOGUM JA SELLE STRUKTUUR

Ajavaahemik: 01.02.2014.-28.02.2015. a.

Algatatud hangete arv: 10 429.

Üldkogum: 10 429.

Tabel 1. Uurimistöö objekti üldkogum ja struktuur.

Hanke liik	Hankemenetluse liik	Kogus	≈ % üldkogumist
Asjad	avatud hankemenetlus	1649	16
Asjad	lihthange	2070	20
Asjad	piiratud hankemenetlus	11	0
Asjad	leping ilma hanketeate eelneva avaldamiseta	2	0
Asjad	väljakuulutamisega läbirääkimistega hankemenetlus	26	0
Asjad	väljakuulutamiseta läbirääkimistega hankemenetlus	212	2
Teenused	avatud hankemenetlus	947	9
Teenused	avatud ideekonkurss	35	1
Teenused	lihthange	1610	15
Teenused	lihtsustatud korras teenuste tellimine	1280	12
Teenused	piiratud hankemenetlus	9	0
Teenused	leping ilma hanketeate eelneva avaldamiseta	3	0
Teenused	väljakuulutamisega läbirääkimistega hankemenetlus	35	0
Teenused	väljakuulutamiseta läbirääkimistega hankemenetlus	245	2
Teenused	võistlev dialoog	6	0
Ehitustööd	avatud hankemenetlus	499	5
Ehitustööd	ehitustööde kontsessioon	3	0
Ehitustööd	lihthange	1712	17

Ehitustööd	piiratud hankemenetlus	3	0
Ehitustööd	leping ilma hanketeate eelneva avaldamiseta	2	0
Ehitustööd	väljakuulutamisega läbirääkimistega hankemenetlus	3	0
Ehitustööd	väljakuulutamiseta läbirääkimistega hankemenetlus	67	1
KOKKU:		10429	100

Allikas: E-riigihangete keskkond <http://riigihanked.riik.ee>.

Lisa 2. Uurimistöö representatiivne valim

UURIMISTÖÖ REPRESENTATIIVNE VALIM

Ajavahemik: 01.02.2014.-28.02.2015. a.

Algatatud hangete arv: 10 429.

Üldkogum: 10 429.

Veapiir: 10%.

Usaldusnivoo: 95%.

Analüüsile kuulub: 95 hankelepingu eelnõu, ümardatult 100 hankelepingu eelnõu.

Tabel 2. Uurimistöö moodustatud representatiivne valim.

Positsioon	Hanke liik	Hankemenetluse liik	≈ % üldkogumist	Uurimistöö representatiivse valimi hulka kuuluvate hankelepingu eelnoode arv liikide kaupa, tk	Uurimistöö objektiks olev hange
1	Asjad	avatud hankemenetlus	16	16	iga 103. hange
2	Asjad	lihthange	20	20	iga 103. hange
3	Asjad	väljakuulutamiseta läbirääkimistega hankemenetlus	2	2	iga 106. hange
4	Teenused	avatud hankemenetlus	9	9	iga 105. hange
5	Teenused	avatud ideekonkurss	1	1	1 hange
6	Teenused	lihthange	15	15	iga 107. hange
7	Teenused	lihtsustatud korras teenuste tellimine	12	12	iga 106. hange
8	Teenused	väljakuulutamiseta läbirääkimistega hankemenetlus	2	2	iga 122. hange
9	Ehitustööd	avatud hankemenetlus	5	5	iga 100. hange
10	Ehitustööd	lihthange	17	17	iga 100. hange
11	Ehitustööd	väljakuulutamiseta läbirääkimistega hankemenetlus	1	1	1 hange
KOKKU:			100	100	

Allikas: E-riigihangete keskkond <http://riigihanked.riik.ee>.

Moodustatud representatiivse valimi alusel koostatakse uurimistöö käigus iga Tabelis 2 kajastatud positsiooni jaoks suvaline järjekord, millest nõutud koguses juhuslikult valitakse uurimistöö objektiks olevad hankelepingu eelnõud, näiteks avatud hankemenetlusega asja hangete suvalises järjekorras on 1649 hanget, millest iga 103. leping kuulub analüüsile, kokku analüüsitakse positsioonis 1 (asjad, avatud hankemenetlus) 16 hankelepingu eelnõu (vt Tabel 2 viimane tulp: $1649/16=103$).